Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Commentarius in universam Aristotelis - Cod. Ettenheim-Münster 157

Aristoteles

[S.l.], 1611

Libri Tiepi Epmeneias Proemivm

urn:nbn:de:bsz:31-117375

Visual Library

LIBRI ΠΕΡῚ ἙΡΜΗΝΕΊΑΣ.

PROŒMIUM.

Interpretatio nil aliud est quam vox interpretans, seu ex instituto significans.

Inscribuntur isti libri a Græcis, περὶ ἑρμηνείας, a Latinis de interpretatione. ἑρμηνεία enim id significat interpretationem. Est autem interpretatio Boetio teste si late accipiatur, nil aliud quam vox interpretans, h. e. significans ex instituto aliquem conceptum animi, sive simplex sit, sive complexus, et ultimate mediante conceptu res ipsas. Ex qua descriptione iam patet causa inscriptionis, his libris præfixæ. Ideo n. sic inscribuntur quia totis his libris agitur de interpretatione simplici et complexa, h. e. partim de simplicibus vocibus nomine et verbo, l. 1. c. 2. et 3. partim de complexis a c. 4. l. 1. usque ad finem utriusque.

In his utrisque libris de simplicibus et complexis vocibus agitur.

Subiectum attributionis horum librorum si eandem modo est intentionem Aristotelicæ tractationis attendamus, est interpretatio complexa h. e. enunciatio vocalis: quæ illius est non mentalis principia, ut ~~Homo~~ Nomen c. 2 et Verbum. c. 3. et Oratio vocalis. c. 4

Enunciatio vocalis seu Interpretatio complexa est subiectum librorum

et Species, ut affirmatio et negatio ibidem, et proprieta
tes, a c. 4. usq; ad finem librorum ab Ar[isto]tele explicantur.
Causa vero propter quam Ar[isto]teles in his libris de enun-
ciatione agat est, quia syllogismus quem unicè sibi pro
posuit explicandum constare solet ex enunciationib.
Cuius igitur quam in seq. l. ad syllogismi constructionem
accedat debebat praemittere explicationem partium
eiusdem syll[ogis]mi quae partim sunt simplices ut ~~no~~ Nomen
et Verbum, partim Composita ut enunciationes. Pro
quarum utriusq; melius intelligendis notandum est eas pos
se duobus modis considerari. Primo s[ecun]d[u]m se. Secundo
ut sunt partes Totius quod componunt, iuxta quas
considerationes diversimode etiam appellantur, nam
remotae partes syll[ogis]mi, quando s[ecun]d[u]m se considerantur,
h. e. sine ordine ad syll[ogis]mum, vocantur Nomen et
verbum: at si considerantur cum ordine ad enunci-
ationem quam proxime componunt appellantur subiectum
et praedicatum. Deniq; si considerantur in ordine
ad syll[ogis]mum, cuius materia sive partes remotiores
sunt appellantur termini, vel medius vel maior seu
maius extremum, vel minor terminus sive minus extre
mum. Similiter etiam enunciatio, considerari potest
s[ecun]d[u]m se h. e. sine ordine quem ad syll[ogis]mum tanquam
ad suum totum [illegible] hbt, et vocatur enunciatio: at si considere[tur]

NB. enunciatio considera
ta s[ecun]d[u]m se et sine
ordine ad syll[ogis]m[um]
vocatur Enun
ciatio.

Sed in ordine ad Syllum dr ppto, Præmissa, anteceden, principium dr etiam pblema.

in ordine ad suum Totum nempe Syllmos, quo in par- te ma prima ē sibi plura noia. Nam vel dr Propositio, Principium, Præmissa, Antecedens, q̃a conclusioni inferendæ præponitur: vel pro- blema, quatenus probanda et examinanda pro- ponit, licet problema etiam alias significaões ha- beat. De qbus. Fon. 7. l. Inst. c. 7. et. 8. vel tandē

Enunciatio in ordine ad Syllū nō ē huig. l. sbtm sed enunciatio sedm se.

quatenus probata et ex alijs propositionib. illata ē in Syllo, et dr Conclusio, consequatio, conse- quentia etc. q ideo notavimus ut constet enunci- ationem sedm se sumptā ēē sbtm attributionis horum librorū, ita ut enunciao sit sbtm mle, rao vero formalis sub qua hic gsideratur, de- notetur particulis, sedm se. Nam in ordine ad Syllmos in seq. l. tractabit.

Quod si quis abstrahendo a modo tractandi quem Artes alijq Dialci in Logica præceptis tradendis servant gtempletur solig Habitus Logici naturā dicere dbt, Habitus Logici qui quidem his libris respondet, sbtm attributionis ēē mentalem enun- ciationem 2do Intentionaliter acceptam, no primo. Est a. enunciao primo Intentionaliter sumpta ut ex Logica proœmio Constat enunciatio quatenus tantum entitatem secḡm sinē rebus quas repræsen-

tat accepta, adeoq nil aliud quam mentis conceptus inter se coniuncti et mbi spectati prout quaedam qualitates spirituales sunt nec rationis. Quo pacto de iis physici tractant. Sed enunciatio 2do Intentionaliter accepta est enunciatio una cum rebus enunciatis sumpta praecise tim prout aptitudinae et actu primo etiam habent negas relationis rationis uno verbo nil aliud quam res enunciatas: sicut v.g. praedicatum mentale primo intentionaliter accipitur quando pro solo illo conceptu accipitur qui est prima pars enunciationis mentalis: 2do intentionaliter vero quando pro re concepta habente rationem subjicibilitatis sumitur. Ita etiam enunciatio aliquando primo intentionaliter aliquando 2do intentionaliter accipi solet, licet a Logico tantum 2do Intentionaliter tractetur.

Ex dictis conciliari inter se et nobiscum possunt quotquot circumferuntur de hoc in lib. Solito opiniones. Nam qui vocalem enunciationem assignat, Artis intentionem respiciunt: qui mentalem habitu Logici partiale Solitum assignant, cum ub. etiam sentiunt Thomistae qui vel secunda mentis operationem, vel ens rationis quod ex ea resultat assignant dummodo Ens rationis vel in actu primo et aptitudinaliter accipiant vel genere una cum rebus conceptis sen

enunciatis. Quo oia ex proemio Logica constant.

Ad haec ex dictis etiam colligi pt quam sapienter Artes hos libros praeposuerit seq. et post posuerit libro categoriarum. Praeposuit enim qa enunciatio e pars syllti, de quo in seq. 2. l. generatim et in alijs speciatim tractabit. Post posuit a categorijs qa vocalis enunciatio cstat ex noie et Verbo, q cum sint noia noium adeoq. 2dae impositionis vocabula, iuxta doctrina Boetij, apud Fon. 1. Inst. c. ult. non potuerant prius explicari intelligiqz qua noia primae impositionis in certas classes fuissent disposita; quod cum in prae l. factum sit, facile iam poterit ex illis ibi explicatis enunciatio cstruenda doceri. Neqz tm iste ordo cum Arlis intentione, methodoqz quam in tradenda Logica observat optime congruit sed etiam cu ipsius Logici habitus natura: nam cum Logica totalis habitus pro obiecto habeat modum differendi mentale et 2do intentionaliter acceptu, q ex cceptibus reru cstat necessario prius reru aliqua rudis saltem cognitio praemitti debuit in praecedente libro, qua in hoc et sequentib. fieret progressus ad ipsas 2das intentiones in rebus cstruendas, ut bene docet Zab. l. 2. de nta Logica. c. 20. et alias.

Mirabilia in Arte Natura dona obstupescit

Graeci unum tantum librum faciunt: Latini vero quos et nos seq. par est, eum in duos distinxerunt, in quorum primo per 8 capita agit Arist. de enunciatione vocali: eiusque partes Genus, Proprietates, ac nonnullas divisiones explicans. In altero quem in 4. capita secuerunt alias eiusdem enunciationis divisiones tradit cuius methodum nos ita sequemur ut tamen ea quae Fon. partim in 4. partim in 3. Inst. lib. ex Arist. satis explicata desumpsit omissuri simus.

CAPUT PRIMUM.
DE SIGNIS.

In prima cap. parte profatur Aristoteles se in hoc opere docturum quid sit Nomen et quid verbum. Deinde quid sit Oratio et enunciatio, eiusque species affirmatio et negatio. In reliqua capitis parte seq. docet. Primum, ea quae sunt in voce sunt nota earum quae sunt in anima passionum. Per passiones intelligit conceptus qui proxime et immediate per voces oratione prolatas denotantur et significantur, ut ex communi sententia etiam docet Fon. l. 1. Inst. c. 7 et 10. Vocantur propterea passiones quandam Aristoteles intelligit, quodammodo pati dicitur a phantasmatis, sicut etiam sensus dum sentit, ab iisdem dicitur pati ab ~~obiecto~~ obiecto quod percipit

Arist. in h. c. 4 documenta tradit. 1. quae sunt in voce [illegible]

Quid intelligat Arist. per passiones?

Quare conceptus vocentur passiones?

Oc

2dum doc. quæ scribuntur sunt voces notæ eorū quæ in voce.

Secundū ea quæ scribuntur sunt notæ eorū quæ sunt in voce: sensus ē: quemadmodum voces proximè et immediatè significant animæ passiones seu conceptus, ita scriptura proximè et immediatè significant voces, ut etiam docet Fon. l. c.

3tium doc.

Conceptus naturaliter et ex instituto significant res. &c.

Tertium, inter scripta, voces, passiones, et, res, ē hic ordo ut passiones seu conceptus naturaliter et ex instituto significant res: voces vero ex instituto et proximè significent conceptiones animæ, et remotè res: scriptura ex instituto et proximè voces, deinde earum conceptus; Denique res significant quæ omnia etiam docentur a Fon. l. 1. c. 10. quibus post addi. c. 11. quod a nobis explicatū sex ē in proemio Logicæ. q. 4. a. 4. Itaque res nihil significant sed tantummodo significantur a conceptib. vocib. et scriptis. Conceptus vero et significant res, et significantur tum a vocibus tum a scriptis: Voces etiam significant conceptus et res, et præterea significantur a scriptis. Denique scripta tantū significant, et nō significantur nisi a suis conceptib. mediis, de quibus tū Aristoteles nō meminit, eo quod sese habeant sicut conceptus, verum quando quidē scripta et voces materialiter sumpta etiam sunt res, quod ipsū de conceptibus quoque cum reflexè percipiuntur dicendum ē.

Quartum sicut simplices rerum conceptus nec veri sunt nec falsi ita etiam simplices voces et scripta, ait Aristoteles ut Nomen, et Verbum. v. g. Homo, Album, hircocervus. et si cut omnes conceptus complexi hoc est in enunciationem compositi necessario aut veri aut falsi sunt; ita etiam omnes voces aut scripta complexa, vel sunt vera vel falsa Ratio est quia signum sequitur natura signati, sed voces et litterae sunt signa enunciationum mentalium Igitur si illae necessario semper vera aut falsa sunt etiam vocales enunciationes et scripta necessario vera aut falsa erunt. Circa hoc caput primo notandum quod est, significare et signum dupliciter accipi, aliquando late, sed improprie, quo sensu signum dicitur quicquid iuvat ad alterius cognitionem ingenerandam vel ut Fon. c. 8. describit quicquid alicui Potentiae cognoscenti aliquid repraesentat, quo sensu etiam conceptus, sensationes et species intelligibiles, et sensibiles, quae a Fon. aliisque recentioribus nominantur formalia et naturalia signa, sunt tamen improprie et minus usitate signa, ut etiam fatetur Fon. c. 8. c.

Dices si conceptus et id genus res non sunt proprie signa, quid ergo sunt? Respondeo ea ab Aristotele, hic et in lib. de Anima, nominari simulacra et imagines et similitudines. Proprie dictum igitur signum non est ut colligo ex S. Th. et S. August. apud ipsum citato, in prie dicti.

4. doc.

Signa dupliciter accipiuntur late et stricte.

Conceptus et species intelligibiles non sunt proprie signa.

Definitio signi proprie

3. p. q. 60. a. 4. alijsq; locis q citat Bergom.

Verbo. Signum. n. 1. et. 2. id per quod prius cognitum in alicuius rei occultæ cognitionem devenimus. ex qua descriptione sequitur sola illa signa q Fon. appellat instrumentalia proprie dicta signa esse atq; in hoc ab improprie dictis signis differre. quod signa proprie dicta prius in se ipsis ab illectu saltem cognoscenda sint aliqua peculiari cognitione, quam in alterius incogniti cognitionem deducamur, ut fumus et sertum stramineum. Sed improprie dicta signa non debent præcognosci ut bene docet Fon. ibidem. Et. n. qs per conceptum suum C q e signum improprie dictum quod vocant formale et naturale) cognoscere. v.g. turrim. B. V. milleq; alia, quamvis de concepta suo nunquam reflexe cogitet. Sed ignem vel arenisiam in ædibus latere nemo sciet saltem hac via, nisi peculiari notitia eorum signa nempe fumum aut stramineum sertum percipiat illaq; cognitione instructus postmodum utriusq; distinctam conceptionem cogitationemq; de ipso igne aut arenisia suscipiat.

Sola Instrumentalia proprie sunt signa.

Hanc duplicem acceptionem signi propterea volui annotare tum ut constaret priorem et latam signi acceptionem qua cum Fon. plerique magis amplectuntur veterib. insitatam fuisse: tum ut hic cogeremus solvere aut

Signa ista impropria vel latius accepta veterib. insitata fuerunt.

tas in difficiles obiectiones sub qbus Conimb. fere succum
bere videntur, propterea tantum quod nimis operose
proprie dictam signi raõem in conceptib. et speci
ebus praesertim sensilibus conentur tueri, q tamen facile
solvi possent si negentur ẽẽ proprie dicta signa.

Tres igr conditiones ad proprie dicti signi raõem necessariae sunt. Prima ut ipsum signum prius quam significatum cognoscatur adeoq notius sit suo significato iuxta illud S. Augustini. Cum signum mihi datur si nescientẽ me invenerit cuius rei sit signum docere me nihil pt. Si dubites qualis debeat ẽẽ cognitio qua ipsum signum praecognoscitur? R. ẽẽ ex S. Th. cit. a. 4. signum primo impositum ẽẽ, ad illud significandũ quod etiam sensu percipitur et iuxta ista acceptionẽ a S. Aug. quem etiam Fon. c. 8. citat his verbis definitum ẽẽ quod et seipsum sensui et praeter se aliqd aio ostendit, sed per usum loquentiũ traductũ et extensum ẽẽ ad significandũ etiam signum intellectuale quod solo intellectu percipitur adeoq semp signum dbt praecognosci ab intellectu, plerumq etiam sensu. Secunda conditio ẽ ut aliqua rlão inter signum et significatũ intercedat quae facit ut intellectus iuxta suam naturalẽ propensionẽ nõ acquiescat in solius signi cognitione donec etiã illius significatũ percipiat. Si quaeras realis an raõis debeat ẽẽ ista rlão?

1.ma cditio ad signũ necessaria ẽ, ut signum prius quam significatũ cognoscatur.

Cognitio signi dbt ẽẽ intellectualis, plerumq sensualis.

2da cditio. Relaõ inter signum et significatum.

Ad primo. signa ex instituto non nisi rlaoem raoi habere ad sua significata rao e qa proximu eoru fundamentum quod e institutio e tantum denomina tio illis extrinseca, intrinseca u. instituto ri et signorum authori. Atqui ad rlaoem realem opge ut fundamentum cum fodo rlaois givnctu sit iuxta doctr. supra. in prad. rlaois. n. 4. ex s. Tht tradita. Ex hoc gsequens e ut aliqd posit ex instituto seipsu proprie significare qa ad signum ex instituto sufficit rlao raois qua inter vna eandemq rem diversis gceptib. conceptu intercedere pot. Exemplo sint ita voces, tan se qua alias ex instituto significantes teste Fon. 8. 1 c. 21. Nomen, vox, sonq, verbum, casus etc. Nome in vigt. S. Augusting oia noia significat inter q um itaq et illud sit, consequenter seipsu signifi cavit. Respondeo rdo signa naturalia habe re realem rlaoem ad sua significata. Reale signa actuale tunc quando etiam significata ex istunt ut fumq ad igne accensum vel saltem aptitudinalem qn significata de facto nodum existunt ut signa futura tempestatis aut sereni

Tertia gditio. tatis. Ex qb. sequitur Tertia conditio ad signu

Distinctio inter signum et significatum. proprie dictum varia, nempe aliqua distinctio inter signu et significatum, iq si signu naturale sit a par

te ri ante operatem ~~ititer~~ ~~dbt~~ interuenire inter sig-
nu et signatum ideoq nil sui seipsu naturaliter sig
nificare; sisit ex instituto: sufficiet q[uo]d em distinctio
raois, ut cum idem seipsu significat frequentig tu
interuenit etiam realis ut inter scripta voces, quæ ip-
sq et res qua realiter inter se differunt, videri de
hac re possunt plura apud Con. q. 1. a. 2.
Notandum 2do, signu proprie dictum quod ab instru
mentali o differt, proxime diuidi in signu naturale
siue artificiale siue ad placitum. Qua diuisio
docetur ab Arte in h. c. et bene explicat a Fon. c. 9.
Deinde signa ad placitum uel ut Fon. nominat ex
instituto diuidi possut, in doctrinali a q sunt voces
et scripta q[ui]b[us] utimur in rebus ad alios docendos; et
in Non Doctrinalia cuiusmodi sunt o[mn]ia statu
ralia signa et multa ad placitum q alijs usib[us]
subseruiunt ut signa artificum &c. Signu Doctri
nale idem e quod hermenia, seu interpretatio
ac diuidi porro p[ot]e[st] in Complexum et in Incom
plexu. Complexu bifariam accipit, iuxta dicta
c. 2. Antep[raedica]m. late nimirum quo sensu ide e quod
orao vocalis aut scripta; aut stricte quo sensu ide
e quod enunciatio. Incomplexu et simplex late
dicitur q[uo]d q[uo]d no significat enunciatione mentalem
ut ibidem diximq; sed proprie et usitate incomplexu

et simplex signum illud dicitur quod significat
rem mediante uno tantum conceptu. Subdividiturque in
categorematicum, et syncategorematicum. Categorema

Dfitio categorematis — recte describi uidetur a Zabello ·t· 2· c. 1.· terminus
qui tam per se sumptus, quam cum alio iunctus, tam in pro-
positione quam extra, aliquid significat et illud re-
praesentat, ut albus currit et caetera nomina et verba
tam finita quam infinita, tam adiectiva quam
substantiva tam propria quam metaphorica.

Dfitio syncategorematis. — Syncategorema autem est, quod per se nil significat
nullumue peculiarem conceptum generat sed cum aliis
iunctum tribuit illis modum significandi, ut omnis,
nullus, quilibet ac fere omnes voces quae apud Grammati-
cos spectant ad 4. postremas partes orationis.

Denique veteres dialectici, categorematicum terminum va-
rie subdividunt, nimirum in univocum et aequivocum
singularem et communem etc. quas divisiones Fonseca l. 1.
c. 18. usque ad finem bene explicat. Sed huius
libri institutum accommodatius dividetur signum
ex instituto simplex et categorematicum in voca-
le et scriptum; et utrumque in Nomen et ver-
bum, illaque quae ad nomen et verbum revocantur, de quibus
Aristoteles 2. proxime seq. capitibus.

CAPUT 2. et 3.
DE NOMINE et VERBO.

Utriusq; capitis doctrinā bene explicat Fon. l. 1. c. 12. et 13. 14. et. 15. q. atq; erit legendus; et praeterea q̄ ipse docet etiam hoc notandū. Noēn et Verbū a se ipsis quoad duas particulas a Fon. et Arte in utriusq; definitioe ponūtur discrepare. Nā 1. Nomē ~~dbt~~ significare sine tempore, sed verbū cum tempore eoq; certo et praesente, ut ait Arist. Significare sine tempore ait Sabellus, tr. 2. cit. c. 1. ex coi sententia est significare rem absolute sumptā nō mensuratā aliqua differentia temporis. Sunt a. 3 principales temporis differentiae seu partes. Praesens Praeteritū et Futurum. Significare cū tempore ē significare rem adiuncta aliqua differentia temporis ut curro currens. Differunt igr verba p hanc particulam a noibus ad eum fere modum quo connotativa ab abstractis. Nam sicut illa mediante uno conceptu tantum duo involvunt, nempe primario formā quandam accidentariam: secundario vero et consignificative etiam ~~sbiectum~~: abstracta vero solā formā sine sbiecto

Significare sine tempore ē significare rē absolute sūptā nō mensuratā aliqua temporis differentia.

ita Verba præter absolutum significatũ quod
hent mediante unio dundaxat cõcepta etiam cõ
significant tempus præsens, cui absolutum eorũ
significatum commensuratur et coexistit ut seri
bo scriptionẽ præsenti tempore coexistente
noĩa autem significant absolute absq; connotatio
ne et cõsignificatione certæ temporis diffẽæ ut homo
Ista noĩa dies, hora mensis, significant tempus sed no in tempore
currus, cursor: et licet non pauca noĩa significãt
tempus ut dies, hora, tempus etc. tñ nõ significat
aliqd cũ tempore sed solũ tempus: quædam vero
apparenter qdem præter absolutam rem videntu
etiam tempus consignificare quamvis revera nõ sig
nificant, ut cœna, prandium ientaculum, vesper etc
quod inde cõstat quia cœna et huiusmodi alia possũt
eẽ præsentia aut futura aut præterita. Idẽ iudici
um esto de his vocabulis crastinus, hesternus etc quã
vis. n. istiusmodi noĩa præsertim si sumantur fte,
species consignificati temporis præseferant,
attamen nõ cõsignificant certi temporis differẽ
tiam sed vel solam rem absolutam quæ ordinarie
qdem ab hoĩbus certo aliquo tempore peragi solet
ut ientaculum cœna etc. vel primario et qdem
solam temporis differentiam sine alterius rei abso=
luta significatione significant, ut præterito

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg

futuritio, nunc, et forte crastinum fr accepturum et.
Secunda particula defitionis est quod Nomen debeat adiun-
gi posse Verbo est vel non est, eique nudum efficere e-
nunciationem veram vel falsam. Quae particula ad patet
nulli verbo convenit, sed Verbum semper debet esse nota,
sive signum eorum quae de alijs praedicantur quod
vicissim non convenit Nomini: quemcunque sensum
tandem habeant ista verba. Quemcunque dico prop-
ter discrepantes interpretum opiniones, nam primo ali-
qui hunc sensum faciunt ut esse notam eorum quae de alio
praedicantur nihil aliud sit quam significare copu-
lationem et nexum seu unionem per quam praedi-
catum mentale cum subiecto suo copulatur. e.g. cum
dico, Petrus currit, Verbum hoc, et cursum signi-
ficat et cum tempore praesenti, et praeterea con-
nectit cursum cum Petro quod non facere si dicere
Petrus cursus vel Petrus currens. Hinc fit ut in
omni enunciatione vocali aut scripta debeat esse
aliquod verbum quod sit nota eorum quae de alio p-
dicantur. h. e. quod ut isti interpretantur
significet copulationem illam mentalem per quam concep-
tus praedicati, nectitur cum subiecto, quam copulationem
Aristoteles c. 1 vocavit compositionem et divisionem
et in c. 3. sub finem ait eam significari per Verbum

Verus sensus horum verborum; et semper eorum q de aliis dicit est iste, Verbum est semper praedicatum.

est vel non est. Hanc interpretationem S. Th. l. 5o. tribuit Porph. et Tol. q. 1. 7bi recentio ribus. Secundo Fon. c. c. 14. ex communi verio rum sententia hunc esse verborum Aristotelis sensum ait; ut omne id quod proprie dictum verbum est semper sit praedicatum in quavis enunciatione rur quam vero ~~Subiectum~~; vel ut cum Arle, descripto et vocali Verbo loquamur. Verbum in omni enunciatione semper ~~debet~~ esse nota ad placidum significans aliqua rem quae principaliter et ut quod praedicatur. Ita ut quamdiu vim et significationem verbi retinet negat esse ~~Subiectum~~, per quam particulam differt a Nomine et participio quae tam subiectorum quam praedicatorum nota esse solent. Differt a hac interpretatio a Priore, tum quod aliam sensum praedictorum verborum faciat quae sane videtur planus et omnis Aristotelicus ut cuilibet legenti ipsam Textionem et Arlis subiunctam explicatione patebit; tum quod ad essentiam verbi exigat ut semper sit alicuius praedicati nota, neque etiam Arles frustra ad verbium semper tam signatum in Textione eiusque explicatione posuisse videtur; Ideo a. guenit cum priorisis interpretationis authoribus quod concedat omnia verba

in enunciatione posita praeter significationem alicuius
rei praedicatae etiam consignificare mentalem composi-
tionem. Imo addit esse verbum 4 significata in
quavis enunciatione habere. Quorum primum est ut
significet aliquod praedicatum essentiale vel acciden
tale quod Aristoteles consueta sibi phrasi his verbis ex
primit, dum ait: Verbum semper eorum quae de alio
dicuntur notam esse, ut eorum quae de subiecto,
vel in subiecto sunt; dum ait de subiecto intelligit
subiectum praedicationis si quaedam verba essentiali
ter de aliquo praedicantur; dum ait, vel
in subiecto sunt, intelligit subiectum inhaesionis latissi
me tamen acceptum ne subiecta extrinsecarum deno
minationum excludantur. Secundo esse verbum
significat tempus praesens. Tertio copulationem
seu nexum mentalem praedicati cum subiecto. Quar
to etiam connotat aliquod subiectum de quo acci
dentaliter praedicatur vel forte etiam essentialiter
Quia ut alibi ex Eckio diximus esse verbum sal
tem adiectivum est concretum accidentale
seu connotativum respectu alicuius subiecti. Praeterea
nisi verbo isthaec 4 significata mediante unico
conceptu significarent non forent simplices par
tes orationis, neque in ullo praedicamento ponerentur

Quoad 1. et 4. significatum verbu cu Noie co-
uenit propter quam caam Ar(isto)tel(e)s ait, Verba ee
extra enunciatione quodammodo Noia. sed in
2do et 3tio differt a noie: adhac 1. 2. et
4 significatum Verbo semp conuenit tam intra
quam extra enunciatione sed tertium tm in e-
nunciatione conuenit. Qua de caa Artes,
4 Verbu absolute sumptu descripsit, contra
quã sentiunt prioris opiois interpretes in sua
qstioe, 3 hoc Verboru significatum omisit.
Deniq quoad 3. postrema significata verbu
proprie dictu cum infinito verbo conuenit,
sed quoad primu discrepat, na sicut Noia ita
etiam verba infinita nulla certa ac definita
rem significant sed tã de Entibg quã de no
Entib. oibg praeterquã de iis q negant vere pos-
sunt affirmari, ut no homo de oibg rebg p-
terquã de hoie et no currit de oibg p-
terquã de currentib: sed verba proprie dicta
ac finita denotant rem certam vel coem vel
particularem. Ex utriusq capitis doctrina colli-
gendu e sola noia vocalia eaq finita et substanti-
ua vel adiectiva et pronomina sed substantiue ac

capta et in recto casu esse proprie dicta nomina quibus Aristotelica definitio conveniat: et sola verba vocalia ac finita indicativi modi, praesentis temporis esse Verba proprie sumpta et ab Aristotele et Fon. definita: Caeteras omnes voces quae non sunt orationes nec vincula duntaxat, tamen revocari ad Nomen vel verbum vel directe vel oblique, ut bene docet Fon. c. 15.

ARTICULUS PRIMUS.

An Verbum EST in enunciationib. de Tertio Adiacente sit uerum Verbum.

Ratio difficultatis est quia Aristoteles in definitione verbi, ait, verbum debere esse notam alicuius rei praedicatae; atqui in huiusmodi enunciationibus: Homo est animal; Homo est risibilis: Albedo est color etc. Nomina animal, risibile, et color etc. sunt nota praedicatorum; Ergo verbum est non poterit esse nota eorum sed solius copulationis, et consequenter non erit Verbum verum sed mera copula verbalis. Nonnulli priorem interpretationem paulo ante relatam ideo tamen sequi videntur ut ab hoc argumento defendere possint verbum est in omnibus enunciationibus esse Verbum.

Sed pro veritate intelligenda Notandum est pri-
mo: Enunciationem in principio seq. l. go Arte, di-
vidi solere in enunciatione de secundo ad-
iacente et in enunciatione de 3tio adiacente.
Quid sit enunciatio de 2do adiacente? Enunciatio de secundo adiacente est, in qua
solum verbum Sum praedicatur. Ut hoc est
Quid de tertio adiacente. Antichristus non est: Enunciatio de 3tio
adiacente est in qua praeter verbum substan-
tivum praedicatur etiam aliquid aliud. ut Tres
docti: Homo est animal, Contingit hominem esse
album. Quaestio igitur articuli tantum procedit
de enunciationibus 3tii adiacentis, quia dubi-
um non est quod verbum Sum verissime praedi-
cetur et proprie dictum verbum sit in quali-
bet enunciatione 2di adiacentis.
Notandum 2do, quod Aristoteles in 4 Met. t. 3
docet idem esse si quis dicat, ens homo et ani-
mal, ac si omissa vocula ens, tantum diceret
homo et animal, eo quod ens non differat
ab homine et animali aliisque particularibus. 2do: Aristoteles ad de-
ex eodem Arte, 5. Met. c. 7. t. 14. nullam esse e-
nunciationem in qua non praedicetur verbum Est,
sive participium Ens: vel explicite ut Socra-
tes est: vel saltem implicite ut Socrates qualer-

cit, ambulat vel secat: nil n. differunt iuxta Arem, Ho ē qualescens et homo qualescit, Homo ambulans ē vel secans, et Homo ambulat vel secat eodemq; modo se res habet in caeteris ergo q. doctrina com̄unis dialecticorum sententia orta ē: Omnem enunciationem in q. aliquod verbum praedicatur resolvi posse in enunciationem de tertio adiacente in qua Verbū Est, adiuncto aliquo participio praedicetur. Quare si dicas Ho ē, resolvere poteris in hanc enunciationem Homo ē ens. et homo ambulat in hanc. Homo ē ambulans. Ita ibidē docent S. Th. Hispalensis. et Fon. Habetur ergo ex praedictis Aris textib. quod in quavis enunciatione participiū ens explicitē vel saltē implicitē praedicetur, quod pari probabilitate dici etiā poterit de subiectis, nam ens in quavis enunciatione et saltē implicitē etiam subiici videtur hoc ipso quod res q subiicitur ab ente n̄ distinguatur ut ait Arist. c. 1. 3.

alias; verbum adiectivum.

His notatis Fon. p. 1. c. 4. cum alijs recentiorib. propter rationem initio art. allatam asserit Verbū Est, in enunciatione et tertio adiacente nō habere significationē verbo essentialem adeoq; non ēē notam alicuius praedicati sed merā copulā seu vinculū verbale neq; directē neq; indirectē ad Verbū pertinere. Si ergo eius sententia inferas fore ut Verbū Sum apud Grammaticos cuiuscionis partis sit. Negabit

9sequentiam, eo quod interdum saltem hoc ē in enuncia-
tionib. secundi adiacentis proprie dicti verbi sig-
nificaonem ~~tbt~~ et in tempore præsenti significet, et
semper inflectat per modos et tempora instar a-
liorum verborum. Si deinde obycias Aristot. c. 5.
diserte ita scribentem necesse ē oēm enunciati-
uā aroñem ex verbo gstare vel ex casu verbi
Per casus verbi intelligit verba aliō in tempo-
re, quam præsentis indicativi et. l. 2. c. 1. post initium
hæc verba scribentem. Ois affirmaō vel negaō
vel ex nōie et verbo vel ex infinito nōie et verbo
sine verbo autē nulla affirmaō aut negaō ē.
Respondebit verbū ab ~~Aristot.~~ his locis ita tali
pi ut etiam verba infinita eorumq casus et copu-
lā verbalem Est complectatur. Quæ copula
cum

hic nihil desideratur.

in enunciationib. tertij adiacentis Verbi proprie dicti officium non exerceat, adeoq; praecise et reduplicative quatenus in ejusmodi enunciationibus proprie dictum Verbum non sit nilominus tamen saltem specificative poterit dici Verum Verbum eo quod in enunciationib. 3tij adiacentis omnia proprie dicti Verbi officia et significata habeat. Igitur sicut consul dicitur etiam tunc quando nullum consulis officium exercet, ita verbalis copula etiam tunc quando praecipuum Verborum officium non exercet nimirum in enunciationib. de 3tio adiacente saltem specificative ab Aristotele et ab alijs merito vocatur proprie dictum Verbum. Confirmari hoc sententia potest ex fine huius 3tij c. in quo Aristoteles eam satis clare docere videtur quando ait: Neque enim Esse aut non Esse est signum rei s. praedicata est neque dem si ipsum ens dixeris nudum id enim nil est sed compositionem quandam consignificat quam sine compositis non licet intelligere: sensus est copula Verbalis Est vel non Est non significat aliquam rem quae praedicetur sicut caetera verba proprie dicta sed solam copulationem praedicati cum subiecto: Imo licet participium Ens, quod derivatur a Verbo Sum aliquam rem significet, attamen nude sumptum, quatenus descendit a copula Sum, nil praeter compositionem mentalem denotat quae sine compositis ijs quae copulantur h. e. extra enunciationem

intelligi non potest. Ex qua duplici acceptione verbi Sum et participij ens, orta videtur celebris illa divisio entis realis et rationis. Illud enim quod a verbo Sum deductum vera et positivam rerum existentiam denotat ens reale est: quod a tantum copula verbali descendit solamque mentalem copulationem quam Aristoteles passion vocat, verum significat ens rationis esse videtur. De quo in proemio Logica satis dictum. Cui haec sententia ita explicata arriserit eam sequatur. Verior videtur esse sententia quam Tol. et Lovanienses aiunt esse communem veterum graecorum et Latinorum Aristotelis interpretum quae docet Verbum Est, etiam in enunciationibus tertij adiacentis vere esse notam praedicati adeoque non tantum copulam sed verum verbum. Quae probatur primo ex cit. loc. Aristotelis quo videntur admittere superiorem interpretationem ad locum vero quem ex hoc capite pro se adducunt prioris opinionis authores dicendum est ex illismet verbis nostram sententiam confirmari illorum vero refutari; nam Aristoteles expresse dicit verbum Est vel non est, sive ens nudum, consignificare compositionem quandam; quasi diceret sicut verba adiectiva ut currit, ambulat, non significant principaliter compositionem praedicati cum subiecto, sed consignificant tantum; ita etiam verbum Sum, consignificare compo-

sitionem. Ergo authore Arist. praeter hanc consignifi
catione habet etiã aliquã significationem aliq. princi
palis significat, ut etiam advertit. S. Th. hic
q. significatio alia non pt ee quã ut implicite signi
ficet etiam parte ejus rei q. praedicatur. Confir
matur eadem sententia ex. 5. Met. t. 14 su
pra citato in quo Arist. expresse ait in quavis
enunciatione praedicari ens salte implicite.
Probatur 2do ratione. Sicut se habent caetera ver
ba ad suas significationes ita quoque verbũ sum
ad suas, sed caetera verba p appositione alterius
non amittunt suas significationes ergo nec verbũ sũ
p appositione 3tij adiacentis significationem quã
prius non habebat amittit. Maior ẽ certa
quia postquã aliquod signũ ab institutore suã
significatione semel accepit durante tali insti
tutione ita necessario eã retinet sicut naturale suã,
quare non pt illam modo abjicere modo assumere
Minor constat exemplis. Nam in dictio Socrates se
det rectus vel Socrates amat Deum significatio
Verbi sedet et amat p appositione vocula rectus
et Deum non deperditur sed determinatur et limi
tatur potius ad aliquid certius; Ergo similiter in dictio
Petrus est homo, Petrus ẽ albus. Verbũ ẽ p appositione

alterius quod amittit significationem quam habere solet ante appositionem 3tio eiusmodi nomina sed potius determinatur et quod prius nil significabat praeter entitatem generatim sumptam iam significat entitatem talem quae per 3 adiacens limitatur ad humanitatem vel albedinem vel aliam particularem entitatem.

Ex his facile respondetur pro hac 3tia, ad rationem difficultatis initio art. positam enim sicut in eiusmodi enunciationibus cum dico Socrates vocatur sapiens; Socrates amat Deum non sola nomina sapiens et Deum sunt adaequata nota eorum quae praedicantur ita etiam in enunciationibus 3tii adiacentis negandum est solo 3tio adiacentia esse adaequatas notas praedicatorum, dicendumque etiam verbum sum esse saltem inadaequatum signum rei praedicatae. At igitur et risibile et color, in superioribus enunciationibus sunt quidem nota praedicatorum secundum particulares et determinatas entitates quas habent res praedicatae sed verbum est etiam est inadaequata nota earundem rerum significat in eam entitatem vel ut S. Th. loquitur actualitatem generatim sumptam quae per 3tio adiacentia determinatur ita ut sensus praedictarum enunciationum

sit huiusmodi: Hoc convenit entitas animalis, visibili tatis, et albedini entitas coloris, ut ex hac sententia bene docent Conimb. q. 2. a. 4. §. 2.
Respondeti praeterea etiam facile poterit ad alias obiectiones: quae in obyciunt: Si Verbum Est, foret pars praedicati, tunc in eiusmodi conversa. Vis homo est animal, tunc in convertente deberet fieri pars subiecti. quod tamen non fit, siquidem ipsius converte est: quoddam animal est Homo. Respondeo ex 2do notabili, Verbum Est in convertente implicite saltem fieri subiectum eo quod Arte authore ibidem citato idem sit, ens animal, et animal, quare opus non est ut explicite fiat pars subiecti: quamvis etiam hoc fieri possit si dicas: Ergo quoddam quod est animal est homo. Eodem modo solvuntur caetera obiectiones quas Sol. insinuat. Nam licet Verbum Est, non sit explicitus terminus Sylli, nec adaequatus in quem explicite soleat resolvi Syllus et propositiones, implicite tamen solet etiam esse terminus saltem inadaequatus in quem implicite fit resolutio, hoc ipso quod ens teste Arte idem sit cum singulis particularibus rebus.
Sed nondum verbum Est ab omnibus difficultatibus vindicavimus nam etiam hoc obyciunt. Verbum Est in enunciationibus variis Petrus est Homo, Homo est at, at, e

sensitivū, nō significare in tempore praesen
te proinde verbū eē nō posse. Antecedens
pbant tum ex dicto quodā dialeorum satis tri
toquo aiunt: Verbum ē in enunciationib. neces
sarijs absolui a tempore: tum hac rāe quia eius
modi enunciationes sunt sempiternae veritatis ta
metsi enim sbcta illarum nō existant nihilominus vera
sunt quā ob rāem etiam Fon. 8. Inst. c. 37.
ex cōi dialeorum opiōe docet tā sbcta quam
praedicata in genus enunciaōn ampliari ad oēs
temporū diffrēs imo etiā ad possibilia. Quare
prior enunciatio: Petrus ē homo. Vera ē hoc sen
su: Petrus qui fuit, aut ē, aut erit aut eē pt
vel poterit. Vt hanc obiectiōne soluamus, dili
genter notandū ē discrimen inter contingentes
et necessarias enunciationes: nam necessari
a ex probabiliori sntia propterea vera sunt
nō existentib. sbctis et earū praedicatis, quod
praedicata necessario respiciant sbcta, adeo
ut sbcta sine illis existere nequeant, nā si Pe
trus ē Homo ē et risibilis ē: At in contingenti
bus enunciationib. nulla inter praedicatū et sbctum ne
cessario intervenerit connexio: imo tantum abest ut
earum praedicata ad sbcta quae non existunt

necessariam aliquā habitudinē includant ut etiam ex
īsentibꝫ modo conveniant modo non. Quare actualis
existentia subiectorum ad contingentium enunciationum
veritatem necessaria ē tanquam conditiō sine q̄ᵘ
non. Hoc notato respondeo Verbū Est in enun
ciationibꝫ necessarijs ō minꝫ significare differās
temporis quā in contingentib. ut bene docet Conim.
cit. §. 2. quā responsionē probo primo hac rōe.
Quicqd alicui essentiale ē id ō pt pro cuiꝫ quā ar
bitratu ab eo separari. Sed consignificare tempꝫ prae
sens ē Verbo essentiale, ut ex dffiōe constat; Ergo
separari ab eo. ō. pt. Vnde sicut Album supposita
institutione sua ita vario consignificat subiectū, ut sal
va essentiā sua ō possit illud nō consignificare, Ita
etiam Verbum et quodvis aliud signū ex instituto
ad sua significata et consignificata sese habet.
Probo 2do: Istae enunciationes Socrates ē Homo, Socra
tes fuit Homo, Socrates erit Homo haud dubie inter
se differunt at ō alia rōe quā temporis consignificati;
Igr sicut Fuit consignificat tempꝫ praeteritū, Ita
Est consignificat tempꝫ praesens. Tertiō probo
idē ex dffiōe ipsiꝫ ampliationis quā nobis adversa
rij opponunt, nam Ampliatio ē qn subiecta et praedica
ta accipiunt pro plurib. reb. quam contineantur in differā
temporis ad significati p copulam enunciationis

Igr Ampliatio ēē o fit ubi nulla differentia temporis adsignificatur Imo talis differenti a 7 se o extendat ad subiecta et prædicata alijs temporib. existentia. Confirmatur. Etiā huius enunciationis cum dico Sedens surgebat subiectu ampliatur ad præsens, et nilominus Verbū surgebat adsignificat temp⁹ præteritū. Igr pari rōe idem contingit Verbo Est. Ad prima antecedentis probaōem respondeo, dictum illud a Nominalib. excogitatū ēē atq in eo sensu verū nō ēē. Deniq ad 2dam probaōem et ad totū argtm dico Verbum Est, etiam in enunciationibus necessarijs quantū quidem ē ex se ita unire prædicatū cū subiecto ut etiam consignificet eo ipso tempore præsenti prædicatū subiecto convenire. Quia tamen illa convenientia seu unio eiusmōi ē ut nō modo p illa temporis diffra, in qua ad significatur intercedat inter prædicatū et subiectm sed etiam ante et post mio semper adeo ut neq cipi quidem subiectm talis enunciationis sine illa p fectē possit salva sua essentia ēt natura. Propterea fit ut eiusmodi enunciatio o tū vera sit sed pro differentia temporis præsentis p

Verbum Est consignificata sed etiam pro omnibus alijs quas tamen ipsum Verbum non consignificat. Idem fere etiam in negatiuis enunciationib. accidit: nam ista n. g. Homo non est doctus vera tantum est pro illo tempore quo doctrina ab homine abest. Quia tamen ista absentia et disiunctio doctrinae aliquando locum non habet tunc nimirum cum doctrina vere conuenit homini ideo praedicta enunciatio negatiua non est perpetuo vera sed tantum pro illo tempore quo doctrina non est in homine. Sed haec enunciatio Homo non est Lapis, perpetuae veritatis est quia lapis ita abest ab homine ut ne possit quidem eidem unquam per ullam Potentiam conuenire, Quare licet talis enunciatio ab aeterno fuisset facta ab aliquo vera tamen fuisset atque ita vera ut si aeternum duraret nunquam posset ex vera in falsam commutari, sicut prior Homo non est doctus commutaretur in falsam quam primum doctrina ab homine abesse inciperet. Quid porro ista unio disiunctioque inter eiusmodi enunciationum extrema sit reale ne ens an rationis, absolutum an respectiuum alio pertinet satis nunc est scire omne verbum in quauis enunciatione cum tempore praesente significare.

Ad extremum etiam ex dictis colligendū ē, quod bene etiam docent ɔtra quosdam recentiores Conimb. cit. §. 2. Verbum ē in enunciationib. de secundo adiacente existentiam significare nec esse etiam siue entitatem, q̄ ratione ut minimum ab existentia differt: at in enunciaōbq. de 3.º adiacente, nunq̄ significare existentiā, sed entitatē copulam, accidens aliquando accidens p̄dicatur: ut in dī, homo ē albq; aut substantia tam si substā praedicatur ut Petrq ē homo. Nec ex eo quod enunciatiōes ɔtingentes nō sint verae nisi tum. tantū q̄ eorū sbiecta existunt, bene concludunt recentiores Verbū Sum, in illis positū significare eiusmodi existentiam. Nā in accidentalis unió et inexistentia praedicati in sbiectis quā verbum una in tempore praesente etiā ɔsignificat nequit cedere in tempore praedicatū et sbiectu ɔtingens ō possit nisi existente sbiecto. adeo existentia eiusmodi subiectorū ɔditio quidē sine qua id genq enunciationes verae ēē ō possunt a verbis tamen in eiusmodi enunciationibq ō ɔsignificare.

accustā

CAPVT QVARTVM

DE ORATIONE ET ENVNCIATIONE.

Hoc c. 3. habet partes, na[m] p[rim]o primo definit et diuidit orationem eodē fere modo quo Fon. l. 3. c. 2. deinde definit et diuidit enunciationem, ut fere etiam facit Fon. ibidem c. 3. et 4. in fine capitis incipit agere de oppositione enunciationum.

ARTICVLVS PRIMVS.

De oratione.

Circa orationis definitionem notandum ē, orationē per hoc differre a Nomine et Verbo, quod orationis partes significent separatim: Nominis vero et et Verbi partes minime: Quam differentiam satis explicat Fon. cit. l. 3. et Fusig. l. 1. c. 13. Breuiq[ue] dici p[otes]t orationem uocalē et scriptam in hoc differre, tum a Nomine et Verbo, tum ab ijs quae ad utrumq[ue] reuocantur, tum etiam a Syncategorematis, quod oratio ex instituto significet mediantib. duob. conceptib. Nomē autem et Verbum et q[uae] ad illa reuocantur, per unum tm̄ conceptum; Syncategoremata deniq[ue] nil aliud quā alicuius conceptus modificationem proxime significare uidetur. Notandū 2do, orationem uocalem ē nisi ex uocibus: scriptā uero ē nisi ex scriptis, et utramq[ue] nō nisi ex instituto significantib. componi. ut bene docet Fon. cit. c. 1. et l. 1. c. 16.

1. notandum. Oratio differt hoc a nomine et uerbo, quod haec unu[m] tantū conceptū significent, illa duos.

2. notandum. Partes orationis debent ex instituto significare, seu uoces fictae

nō significant ex instituto. Ergo not sunt partes orōis

Quare tum voces nihil oīo significantes, ut blictri, scyntapsg, tum etiam significantes qu[ae] mtr accipiuntur, ut disputo ē trisyllabum, Homo ē nomen, non possunt esse partes orationis vocalis et scriptae. Nam sicut se habent partes mentalis orationis ad mentalem, ita vocalis ad vocalem et scriptae ad scripta, Sed mentalis orāo et enunciatio, ex alijs partib. quā conceptib. naturaliter significantib. constare non pt, Ergo nec vocalis oratio ex instituto significans, ex alijs rebg quam ex vocibg itidem ex instituto significantib. et scripta ex alijs quam ex litteris ex instituto significantib. poterit componi: Quia quale ē Totum, tales debent ēē partes, neq. n. ex lignis aut papyro Lapideam domum extrues.

Blictri significato ēē obiecta ut signa sive ut Quo, sed ut significata sive ut quod;

Sed obycies cum formo talem enunciationem: Blictri nihil significat; vel talem, disputo ē verbū Vocabulū Blictri et disputo sunt obiecta eigmodi enunciationū ergo etiam sunt partes. Respondeo ēē obiecta ut signa sive ut Quo, sed ut significata sive ut Quod, quemadm si digito monstrans aliquem hoiem dicerem: Est doctg. Ille q monstratur non foret pars enunciaois vocalis, sed aliqua vox quā tacite subaudire oporteret. Ita universim Dico quotiescunq vox non significans in enunciaōe

aliqua usurpatur eam nunquam esse subiectum vel praedicatum significans adeoque partem enunciationis significantis sed semper esse alicuius alterius vocis significatum. quae aliquando explicite adiungi solet ut si dicas: Vocabulum Blictri nil significat vel tacite subaudiri ut cum dicis, Blictri nil significat etc. Quod a. nonnulli aiunt id genus voces, materialiter et naturaliter se ipsas significare, habereque materialem suppositionem verum non est; quia licet aliquid seipsum ad placidum significare possit fieri tamen non potest ut naturaliter aliquid seipsum significet quia omne signum naturale realiter a suo significato differt ut etiam docent Conim. sup. c. 1. q. 1. a. 2. Quare commentitia est suppositio illa quam recentiores excogitarunt et materialem vocarunt ut bene docet Ion. 8. Inst. c. 21.

ARTICULUS SECUNDUS.
De essentia enunciationis.

Ut enunciationis essentiam quartum pro hoc loco exigitur obiter explicemus revocandum in memoriam est quod supra in praef. horum lib. diximus, enunciationem propositionem, conclusionem et similia nomina, significa

re qdā eandē rem sed sub diversis rōib. et respectib. ut bene etiam explicat Tol. hic. c. 4.

Enunciatio dividitur distinctione vocis multiplicis, in Obiectivam, et Formalem.

initio. Deinde ulgr notandum enunciatio nē propositionem, conclusionē distinctione vocis multiplicis bifariam dividi: Alia enunciatio seu propositio dicitur Obiectiva. alia Formalis. quam distinctione docent Conim. 1. Post. c. 1. q. 1. a. 3. et 1. Pri. c. 1. q. 1. a. 2. et ex Ariminensi, et Dyonisio cisterciensi aliysq antiqs scholasticis, Gillig. l. 1. tr. 8. c. 2.

Quid intelligatur p obiectivam enunciationem.

Noie enunciationis obiectivae intelligunt ipsas res q formales enunciationes representant et significant et a. S. Th. 1. p. q. 1. et alibi frequentis dicuntur enunciabilia. Enunciatio formalis triplex ē. Mentalis, Vocalis, et scripta; q quoad significationē certo modo inter se affectae sunt ut Arles. c. 1 sup. docuit.

Enunciatio formalis, in Mentalem, Vocalem scriptam.

Et licet Arles in h. l. fere solam vocalē enunciationem explicet qa tn illa intelligi satis ō pt nisi aliqd de mentali et obiectiva sciat ideo hunc articulum in plures partes secabimus, atq aliqd de Obiectiva et mentali enunciatione praemittemus.

De obiectiua enunciatione.

Ad obiectiuam enunciationem sive ad res quae mentali enunciationi obyciuntur, et per uocalem et scriptam remote sed principaliter eo instituto significantur, conditiones variae sunt. Primo aliqua distinctio inter subiectum et praedicatum saltem ratione ut cum S. Th. 1. p. q. 13. a. 12. communis sententia docet. Secundo ad enunciationem affirmatiuam ueram ex communi sententia requiritur aliqua identitas inter praedicatum et subiectum. uel ut S. Th. 1. p. q. 85. a. 5. ad 3 uocat aliqua compositio, late tamen sumpta h. e. aliqualis habitudo praedicati ad subiectum authore Dandino, in 3. de anima digr. 31. qualis etiam inter accidentia extrinsece denominantia atque inter negationes et priuationem earumque subiecta potest interuenire. Neque etiam ista identitas sufficere uidetur nisi etiam eo modo extrema apprehendantur et significentur. Hinc licet albedo a parte rei coniuncta sibi et aliquam identitatem seu compositionem habeat cum cygno uel muro attamen non licet uero affirmare cygnus aut murus est albedo sed albus. Quare Gillig. l. 2. tr. 5. c. 1. n. 8. ait ad ueritatem enunciationis affirmatiuae, oportet esse ut praedicatum numerica

Prima conditio ad obiect. enunciationem distinctio inter praedicatum et subiectum.

Secundo aliqua identitas h. e. aliqualis habitudo praedicati ad subiectum.

identitate cum subiecto conveniat, saltem quoad, ut est significatum sive connotatum ut fit in enunciationibus in quibus accidentalia praedicata denominative de subiectis praedicantur ut murus est albus, Homo est risibilis.
Similiter e contrario tum ad veritatem enunciationis negativae requiritur ut inter eius terminos negata aliqua divisio et diversitas intercedat, qualiscunque tandem sive Generica sit sive Specifica sive numeralis, ut Gillius docet.
Desumitur ista conditio ex variis locis Aristotelis in quibus docet Res esse causas veritatis in enunciationibus mentalibus ut supra docuit in postpraedicamentis c. 11. et in hoc lib. c. 8. et in metaphysica docet eo quod res est vel non est enunciationem veram vel falsam esse, ut postea videbimus.

De enunciatione mentali.

Ad quam enunciationem mentalem tres conceptus necessarii sunt.

Ad enunciationem mentalem 3 conceptus necessarii sunt ut cum S. Th. docet Ferrariensis 1. contra gentes c. 59. Caiet. in Isagoge Porphy. c. 1. in explicatione generis, et cum Arist. in 3. de anima t. 21. Danding cit. disp. 31. et communior sententia, quorum primus est conceptus simplex quo apprehenditur

sbctm ut hois aut mari conceptus. Secundus etiã ē ccep- 1 sbcti:
tus spetus quo apprehendit res q prædicatũ dicitur ut 2. prædicati:
at albus. ptes his duobus superuenit tertius cui hæc sunt 3. utriusque.
officia; Primum reflexe cognoscere priores ccep-
tus vel potius res per priores cceptus repræsentatas, ut do- Primum tertij
cet. D. Met. l. ult. - S. Th. et Verrariensis et cceptus officium
Danding et rão ē quia nullus iudex potest verum iudicium ē reflexe ccgnoscere duos priores.
inter duo ferre nisi utrumque cognoscat; Sed ter-
tius hic conceptus ē iudicium per quod intellectus humanus
de duobus extremis iudicat; Ergo in utrumque extremum
ferri debet, neque tantum ipsos conceptus apprehensi-
vos sive res per illos apprehensas quomodo cumque
cognoscit; sed etiam an obiectis repræsentatis
conformes sint adeo ut etiam veritatem illorum
conceptuum percipit. Secundo cum alij duo c- Secundum
cepti simplices inter se disiuncti sint, per hunc officium;
tertium quiungantur aliquo modo et tanquam duæ Componere pri-
partes integrantes in una tota enunciationem res duos sim-
mentalẽ componunt per quod officium 3 iste cceptus plices cceptus.
generatim ab Arte vocari solet compositio, imo
ois enunciatio sive ipsa mentis operatio eadem
de causa compositio vocatur, et ab ipsa intellectus componens.
Imo Danding addit simili fere modo vocari etiã divisionẽ, eo quod in oi

enunciatione plures ac distincti conceptus esse soleant

Tertius ipsius officium est, non tam conceptus, sed ipsas res repræsentare.

Tertiū et fere præcipuum officium esse videtur repræsentare identitatem aut diversitatem vel potius ipsa prædicata prout per 2dum conceptum apprehensa aliquo modo coniuncta sunt vel disiuncta a rebus quæ per primum conceptū repræsentantur. Uno verbo 3 officium huius conceptus a superiore in eo differt quod ut bene Danding docet non tam ipsos conceptus sed potius ipsas res conceptas inter se componit affirmando vel dividit negando. Qua de causa absolute plerumque sola enunciatio affirmativa vocatur compositio; negativa vero divisio.

In quo iste tertius conceptus prioribus conveniat.

Ex his recte colligit Danding tertium hunc conceptum habere se ad duos priores sicut se habet forma ad materiam suam, v. g. sicut forma domus sive navis se habet ad ligna ex quibus constat. quamvis si tamen priores duos conceptus inter sese conferre velimus prior se habeat instar materiæ, et secundus instar formæ.

In quo differat.

Deinde differt tertius conceptus ab utrisque in hoc quod illi res seorsim ac seorsim tertius vero utrasque coniunctim vel disiunctim repræsentat. hoc est præter utrasque res etiam identitatem aut repugnantiam illarum rerum. identitatem nimirum aut repugnantiam, quæ vel revera inter res prout pri-

oribus conceptibus solent apprehendi intercedit et sic
fit vera enunciatio vel quamlicet nihil reddat in-
ter res, nihilominus tamen ab hoc conceptu fingitur, et sic fit
enunciatio falsa. Ex quibus denique sequitur quod Dur-
ding et Tol. c. 1. q. 2. aliique docent veritatem esse du-
plicem incomplexam scilicet et complexam. Incomple- Veritas duplex
xa veritas est conformitas simplicis conceptus ad rem Incomplexa
quam repraesentat: nam si conceptus repraesentat rem et complexa.
sicuti est tunc dicitur verus conceptus sicut quaelibet alia ima-
go quae suo prototypo conformatur vera imago dicitur Definitio utriusque.
et haec veritas in sensu etiam et in 1. mentis op-
eratione locum habet. Veritas autem complexa quae ad secundam o-
perationem illius pertinet est conformitas enunciationis
mentalis ad enunciabilia[a] per quam scilicet res ita
componuntur et dividuntur sicut a parte rei com-
positae aut divisae sunt: nam si tertius conceptus
res quae a parte rei eadem ac compositae sunt, iudi-
cat esse easdem, sive compositas vel contra divisas esse
quae a parte rei a se invicem diversa et divisa
sunt, atque ut sic per priores conceptus apprehenduntur,
tunc est verus, contra falsus autem si iudicat coniunctas quae
revera disiuncta, aut divisas quae coniuncta sunt

[a] hoc est ad res per formales enunciationes repraesentatas, vel ad enunciationes obiectivas.

De enunciatione uocali.

Enunciatio consideratur dupliciter.

His præmissis enunciatio uocalis potest considerari uel ut est quoddam Totum physicum, ex materia et forma constans ut hic. uel ut est Totum metaphysicum constans ex genere et differentia. Si priori modo consideretur tunc subiectum et prædicatum sunt materia, sed copula uerbalis quæ explicite uel implicite in quauis uocali enunciatione reperitur est forma. Ratio est quia quotiescunque aliquid præsertim artefactum eiusmodi esse enunciatio est ex pluribus rebus tanquam ex partibus integrantibus componitur. Coniunctio partium habet se ut forma, ipsæ autem partes ut materia. Ergo verbum quatenus consignificat coniunctionem prædicati cum subiecto, est essentialis forma sine quali tas uocalis enunciationis. Quamuis si solum subiectum et prædicatum inter sese comparemus prædicatum tam foret forma et subiectum materia quod paulo ante etiam de mentali enunciatione diximus. Hoc modo considerauit enunciationem l. 6. Met. c. ... negat Aristoteles propositiones resolui in copulam uerbalem, quam cum in l. 3. c. 4. ait, habitudi

In enunciatione considerata ut Totum physicum est subiectum et prædicatum materia, copula est forma.

ne praedicati cum subiecto esse materiam enunciationis sibi non
contradicit, quoniam in l. 6. loquitur de forma enunciationis
seu propositionis vocalis, in Textu vero de forma
enunciationis obiectiva quae iuxta eandem conditio
nem supra allatam omnino necessaria est, ut enunciatio
mentalis et vocalis possint esse vera aut falsa. et
cum ibidem ait, coniunctione praedicati cum subiecto esse
essentialem qualitatem seu formam enunciationis
videtur loqui de mentali enunciatione vel certe
illa coniunctio non differt a verbali copula quae
vocalis enunciationis essentialis forma esse do
cetur ab eodem Fon. l. 6. c. 9. Quando deinde idem
Fon. in 6. Met. c. 1. q. 3. s. 4. cum quo plurimi sen
tiunt et loquuntur dixit praedicatum esse formam
enunciationis subiectum vero materiam solas partes integrales
ac materiales enunciationis inter sese compara
vit, quemadmodum si quis solas partes integrantes alicuius
aedificii inter sese conferens diceret parietes et
fundamentum esse materiam aedificii tectum vero formam
Primo etiam modo ipse Aristoteles enunciationem tum
in hoc tum in prioribus cap. consideravit quando Nomen
et Verbum tamquam partes materiales enunciationis
vocalis explicavit et asseruit omnem enunciatio

rē ꝯ Noīe finito vel infinito vel ꝯ ver-
bo vel casu verbi nimirū tāquā ꝯ partib
integrantib. ꝯstare. Secundo v. modo ē
andem enunciatōem idem Ar̄tles in . h. c. etiam

Definitur enunciatio, put Bb. tum metaphysicū est.

ꝯsideravit qn eam tāquā totū quoddā me-
taphysicū per Genq et Diffrām ita descri-
psit. Orō in qua verū vel falsū ē; in
quo consentit Ton. c. l. 3. c. 3. q eodē sensu
ita describit enunciatōem: Orao pfecta, q
verū aut falsū significat. Nam Genq pro
ximū enunciationis ē orāo vocalis ꝯ institu-
to significans ac perfecto. Cætera par-
ticula ꝯtinent diffrām per quā vocalis e-
nunciatio distinguitur ab oratiōibq, Imperati-
vis, Optativis deprecativis etc. quas Ar̄tles
ad Rhetores et Grammaticos pertinere ait
eo quod nō significent verū et falsū sed po-
tiq aliquē ai affectū seu passionē. Pro hac

Verū et falsitas cut sunt differentia huiq definitionis analoga sunt.

diffrā meliq intelligenda, commodē advertit
S. Th. hīc. l. 7. et alibi, verū et falsū ēē no-
mina analoga sicut sanam: Quare sicut sa-
nū seu potiq sanitas ꝼlz et intrinseca in solo
animali ē in alijs vero rebq q ideo sana dicunt

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg

ut atis sanitatem uel efficiant ut medicina et cibus, uel significent ut color et urina, contingit tamen: ita uerum et falsum seu potius ueritas aut falsitas complexa formaliter est in sola enunciatione mentali extrinsece uero tamen in rebus quae illam ueritatem causant et in uocibus ac scripturis quae eam ex instituto significant. Proinde sensus quaestionis formalis est quod enunciatio uocalis sit talis oratio in qua tanquam in signo ex instituto significante proxime et immediate est mentalis enunciatio uera aut falsa, uel clarius enunciatio uocalis est oratio proxime ex instituto significans enunciationem mentalem ueram aut falsam proxime significata, quam ut Aristoteles in 1. c. docuit ea quae sunt in uoce, sunt signa eorum quae sunt proxima in mente, Vnde patet hanc quaestionem esse essentialem, quandoquidem omne signum qua tale essentialiter definitur in ordine ad suum significatum praesertim proximum: quod si quis uelit per uerum et falsum etiam intelligere enunciatione obiectiuum siue res quae causaliter et fundamentaliter uera dicuntur poterit id facere, quamuis est ad mentem Aristotelis.

Et intrinsece efficiunt mentalem, extrinsece res uocis et scripturas.

Ex dictis colligi pt primo scriptam enunciacem si
mili fere modo quo vocalem supposita doctrina .1.
cap. posse describi Oracem q proxime signifi
cat vocalem enunciationem eaq mediante mentalem
ac remote et principaliter etiam res p menta
lē repsentatas. In q vero mentalis enunciaois
essentia metaphysice consid[er]ata sita sit, alio
ptinet, quamuis ex dictis fere pateat eam ut
Totum metaphysicum ē potissimum esse repraese
taoem, falsae aut verae habitudinis hoc ē identita
tis vel diuersitatis q inter subm ac pdicatū
intercedit. Colligi pt 2do enunciationis voca
lis, siquidem consideretur ut Totum physicū ē for
mam ac qualitatem essentialem esse copulaoem
siue conunctionem verbalem h. e. Verbum Est, vel
aliud quodvis ea raoe sumptum q mentalem
compositioem significat: Quod si ut Totū meta
physicū consideretur tam ipsius essentialis for
ma et qualitas ē mentalis enunciao, qua Arles in
Ethica hoie veri vel falsi intelligit quantenus
signū ex instituto ita essentialiter significat, sicut
v. g. straminea m sertam essentialiter significat
tabernam. Quare improbabile ē quod Fon.
c. c. 4. dicit veritatem aut falsitatem enuncia

tionis qualitatem tantum accidentalem esse.

ARTICVLVS III.

De diuisionibus enunciationis quas Aristoteles in hoc capite 4to: addidit.

Tres diuisiones enunciationis iam definitæ breviter perstringit
Aristoteles in reliqua huius cap. parte ac primo quidem diui
dit enunciationem in Vnam et Plures. Vna dupli- Enunciatio
citer dicitur vel quia unum de uno enunciat, ut homo Vna, vel unum de uno enunciat,
est animal, homo non est lapis &c. vel quia coniunctione est una, ut vel est coniunctione una.
si sol lucet dies est; Item et sol lucet, et dies est
Enunciatio non una sed plures est quæ plura significat,
quod fit cum vel solum subiectum est æquiuocum, ut Gallus
cantat, vel solum prædicatum ut Socrates perdidit ali
quid, vel utrumque ut gallus aliquid perdidit, aut cum
ex pluribus vocibus vel integris enunciationibus per
nullam coniunctionem inter se connexis constat, ut bene
etiam docent Conimbricenses q. in 2. Peri. c. 2. Itabre- Distributio Aristoteles
viter ex Aristotele describunt enunciationem quæ plures est: in his licentibus.
Nempe, in qua plura de uno, vel unum de pluribus Enunciationis
vel plura de pluribus dicuntur; de hac diuisione quæ plurae.
iterum agit Aristoteles cit. c. 2. et in hoc. l. c. 7. ubi
inter cætera ait si nomen Tunica duobus impositum

esset nempe hōi et equo ac qs diceret hominē eē
albū non fore unā enunciaōem proinde ac si dice
ret hominem et equum eē album. Unā enuncia
tionē subdividit in categoricam et hypotheticā — Una in categoricā et hypotheticam.
uel ut cū Arte Fon. l. 3. c. 3. loqtur, in simpli
cem et coniunctione unam simplex seu categorica
est quæ unū de uno dicit, affirmando aut ne
gando pro variâ temporis diffrā nimirum, p
sentis præteriti et futuri. Hypothetica
ē q ex simplicib. enunciaōib. coniunctione aliqua
copulatis componitur; Quam Fon. l. 3. c. 14.
in 3 species dividit, atq ad c. 22. usq explicat
Aristoteles u. nil de hypotheticis enunciaōib.
habet ac proinde diligenter notandū horum
libr. Jtem Attributionis ō eē enunciaōem
latè acceptam prout paulo ante descrip
ta ē et prout in Categoricam et hypotheti
cā dividitur, sed solam enunciaōem categori — Categorica in Affirmaōem et Negationem.
cā seu simplicem. Sextiò enunciaōem
categoricam dividit Arles in Affirmaōem et negaōem. — Affio utriqq.
Affirmaō nempe ē enunciatio alicuius de aliquo. Ne
gatio contra ē uero enunciatio alicuius ab aliquo. Jlla
dicitur de aliquo, Jllo enunciare prædicatum qā

subiecto tribuit praedicatum eique illi mente conuenire
Haec autem quia separat ac diuidit quodammodo a
subiecto praedicatum dum negat illud conuenire subiecto, propterea
dicitur enunciatio aliquid ab aliquo. Differant autem istae
diuisiones inter se quod prima et secunda soli vocali enun
ciationi conueniunt, tertia vero etiam mentali. Prima et secunda
desumuntur a materia enunciationis vocalis, videlicet a partibus
integrantibus ex quibus constat. Tertia desumitur a
forma, seu essentiali qualitate. Cum enim mentalis co
pula sit essentialis forma et qualitas in mentali enun
ciatione in vocali autem Verbum quatenus illam significat
ideo recte docent Dialectici tertiam diuisionem ab ea
desumi, eamque esse nisi vocalis negatio afficiat Verbum, hoc est, im
mediate eam quod praedicatum cum subiecto copulat non fit enunciatio vel verbum negatur
negatiua ut haec exempla ostendunt. Non homo est ani
mal, Lapis est non homo. Ad haec aduertendum est
diligenter negationem verbo praepositam non negari quo
minus duo conceptus simplices in mente tertium copu
lentur alioquin enunciatio negatiua nullo modo foret
enunciatio quia copulam non haberet. Negat igitur tan
tum coniunctionem seu compositionem praedicati cum subiecto quam
mentalis copulatio in affirmatiua principaliter repraesentat.
Sub finem huius capitis ex hac diuisione haec corollaria
subiungit Auctores. Primum quod aliquis affirmauit [illegible]

potest affirmari et quod aliquis negarit, potest etiam affirmari. Secundum omni affirmationi esse oppositam negationem aliquam et omni negationi affirmationem. Tertium contradictionem nil aliud esse quam affirmationem et negationem inter se oppositas. Sed notandum tamen, primum et 2dum corollarium tantum esse uerum in uocalibus et scriptis enuntiationibus non in mentalibus. quotiescunque enim obiectiva enunciatio est per se nota, tunc impossibile est humano intellectui dissentire et oppositum iudicare. Quare licet uoce aut scripto possimus tam affirmando dicere: Bis tria sunt 6. tum negando bis tria non sunt sex, mente tamen hoc negare non possumus, ut etiam docet Aristoteles. 1. Post. c. 2. et c. 8. et ibidem Themistius, citans ex Euripide illud; Lingua eius iurabat, mens uero nequaquam. Idem clarius docet Aristoteles 4 Met. tex. 9. ubi ait impossibile esse ut quispiam putet mente idem simul esse et non esse, quemadmodum quidam Heraclitum dicere arbitrabantur; non enim necesse est inquit quaecunque quis dicat ore, ea etiam putare. Circa tertium corollarium Aristoteles notat, bene notandas esse conditiones quas ipse, 1° Elench. c. 4. et ex ipso Fon. 8. Inst. c. 12. et Tol. in fine capitis huius recenset, Contradictio uero non est nisi termini utriusque enunciationis

2dum notandum corollarium.

3tium Corollarium Quid sit contradictio.

non modo quoad nomen conveniant sed etiam quoad res significatas, respectu eiusdem loci ac temporis aliarumque circumstantiarum. Quare Aristotele teste contradictio nō est si dicas: Indumentum est album; Vestimentū nō ē album, quamvis de eadem re loquaris. Si contra definitionem Contradictionis obiicias, etiam contrarias enunciationes ēē affirmationem et negationem oppositas, ideoque definitionem non soli contradictoriæ definitioni convenire: Respondent Conimbr. per particulam oppositas, intelligi debere maximam oppositionem, ut sensus definitionis sit: Contradictio ē affirmatio et negatio maxime oppositæ; sed contraria non maxime inter se opponuntur, siquidem possunt ēē simul falsa, ut Nullus homo ē iustus Omnis homo ē iustus qua de causa nec subcontrariis quæ simul vera ēē possunt convenit eadem definitio. Toletus paulo aliter et magis ad mentem Aristotelis, solvit prædictam obiectionem, dum ait: Contradictorie opposita in hoc ab alijs oppositis differre quod alia præter negationem et certam subiecti Quantitatem exigant, ut Contraria Universalem, subcontraria particularem: at contradictoriæ enunciationes per se loquendo, tantum differunt quoad negationem, quam habet enunciatio negativa, et qua caret affirmativa: Ut omnis Homo est animal: Non omnis Homo

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch
Baden-Württemberg
MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST

est animal, cui æquipollet hæc: quidam homo non est at.

Caput V. VI. et VII.
De oppositione enunciationum.

Toletus et caeteri sententiæ ista 3 cap. quæ a Conimb. sic distinguuntur sub uno eorum ordine complectuntur; nos quæ in iis scitu digniora videntur, sequentibus documentis comprehendemus.

Primum.

Initio capitis res ab Arte ita clare ac diserte, consentientibus Græcis et Latinis interpretibus dividuntur in Universales ac singulares, ut mira sit, repertum fuisse qui dicere ausus sit Aristotelem sola nomina ac terminos, non Res Universales agnovisse.

Admirare Nominalium stoliditatem.

Secundum.

Præmissa rerum divisione dividit Aristoteles enunciationem simplicem, tam affirmativam quam negativam, in Universalem, Particularem, Indefinitam, ac singularem, eo modo quo Conimb. 3. c. 5. quæ divisio ex omnium sententia desumpta est, a Quantitate enunciationum: Nomine Quantitatis a. intelli-

sunt, Discretam, quae nimirum subiectum Enunciationis vel pro omnibus significatis, vel pro uno tantum, vel indefinite accipitur, ut Omnis homo est albus, Quidam Homo est albus; Socrates est albus; Homo est albus. Probatur ista divisio hoc modo Sicut omnes Res vel Universales sunt vel singulares; Ita omnis enunciatio constat subiecto vel singulari, et vocatur singularis; vel Universali Quod aut Universaliter pro omnibus suis inferioribus accipi potest, et tunc notatur signo Universali, ut Omnis, Nullus, quilibet, uterque et dicitur enunciatio Universalis: aut particulariter pro uno quidem inferiore incerto tamen ac vago et tunc notatur signo particulari; ut quidam, quidam non, diciturque particularis enunciatio: Aut Indefinite absque ulla nota Quantitatis, et tunc dicitur Indefinita, ut: homo legit.

Tertium.

Signa, Omnis, Nullus quidam, etc. non debent adiungi praedicatis sed subiectis tantum: proinde licet enunciationes ratione Quantitatis ac signorum quae subiectis adduntur in 4 species praedictas dividantur, attamen

Enunciationes tantum ratione subiectorum non praedicatorum ita distinguuntur.

Rr.

ratione praedicatorum ita diuidi non solent;
Hoc probat Aristoteles quoad uniuersale signum, quia si praedicato adderetur signum Vniuersale affirmatio foret falsa; ut si dicas: Omnis homo est omne animal. Sin uera esset homo esset, tunc etiam bos, leo, et equus. Si dicas saltem illas fore ueras, in quibus iuxta Porph. doctrinam aequa de aequalibus praedicantur; ut omnis homo est omne risibile: Respondeo negando consequentiam quia, Omne risibile, habet suppositionem distributiuam, iuxta documentum Fons. l. 8. c. 33. atque hunc falsum sensum, quod omnis homo sit hoc risibile, et omnis homo, sedetiam illud risibile, et sic de caeteris proximquodquod, falsum est, ut bene docet S. Th. hic l. 10. et Conim. in comm. In negatiua enunciatione potest quidem, praedicato absque falsitate addi signum uniuersale, inconueniens tamen et superfluum foret, quia iuxta idem documentum Fons. in uirtute praecedentis negationis, praedicatum satis distribui

tur, ut bñ etiam Conim. docent. Eande ob raam etiam particularia signa q sine falsitatis piculo etiam addi possent pdicatis videntur omitti, nimirũ q a pdicata sine illis eandem suppositionem ac significationem hbt, iuxta prius documentum eigdẽ Fon. c. l. 8. c. 33°. Aliam raõem addit Toletus ex doctrina Porphy. q a nisi universalia praedicentur, h. e. aequa de aeq[ri]s, vel maiora de minorib. non fiunt praedicationes nisi indirectae et impp[ri]ae quas non curant phli, tanqm inutiles ad rerum scias acquirendas, quamvis S. Th. cit. l. 10. bene moneat, solere interdum a phlis praedicato addi signũ particulare ad insinuandam praedicatum latius patere, qua sbtm, praesertim tunc, inqt, cum habito rei alicuius gnre, differentiam eius investigant: v. g. cum dicunt, quod aia sit qdam actus et nõ quaedam fsta, et logica qdam habitus illetus.

Quartum.

Ex pced. divisiõe tradit Artes in relig. c. 5°. et. 6to, eade oppoibus doctrinam qm clarẽ et breviter cplexus ẽ Fon. l. 3. c. 6. q bn etiam ostendit subalternas et subcontrarias nõ ẽẽ numero oppositarũ enunciaõn habendas ideoq oppositionẽ complexã gnratim sumptam, adaequate, dividi in ctradictionẽ, et ctrarietatem.

Ad extremum dicti obiter addendum est 3.es enunciationis proprietates, nempe, oppositionem, aequipollentiam et conversionem quas omnes Fons. c. 1. bene explicat; Aristoteles n. de aequipollentia nil scripsit; Conversionem vero in l. 1. Priorum tradidit.

CAPUT ULTIMUM.

Utrum etiam in Contingentib. enunciationibus futuri temporis altera pars contradictionis vera determinate; Altera determinate Falsa sit.

Pro difficultate q. ista, not. 3. partes: Omnem enunciationem quae verum est explicito aut explicite reperitur aut vera aut falsa esse.

Pro hoc capite intelligendo sciendum est primo quod Aristoteles docuit supra c. 1. huius libri, videlicet omnem orationem h. e. omnem enunciationem in qua verum Est vel non est explicite aut implicite inveniri necessario veram aut falsam esse, quam etiam de causa c. 4. enunciationem vocalem essentialiter per verum aut falsum definivit. Deinde in

a 2a. condit. eodem c. 4. docuit cuivis affirmationi contradictoriae opponi aliquam negationem ac praeterea hanc per contradictoriis enunciationibus conditionem seu regulam praescripsit, quam etiam Fons. l. 3. c. 6. habet, ut non possint esse simul verae

nec simul falsæ, sed altera sit vera altera falsa: quæ doctrina usque adeo communis et vera est ut ab omnibus merito pro impossibili habeatur duas contradictorias simul veras vel simul falsas esse: Unde etiam Logici docent aliquem hoc ipso ad impossibile deductum esse quod disputationis vi concedere sit duo contradictoria concedere vel negare. Dubium igitur hoc capite movet Aristoteles an omnes enunciationes singulares contingentes futuri sint ita sese habeant, ut altera contradictionis pars determinate vera altera autem ipsi opposita determinate falsa sit. Sciendum est 2do, enunciationem generatim sumpta dividi trifariam nempe in necessariam, Impossibilem, et contingentem. Enunciatio necessaria clarius a Tol. l. 1 introductionum c. 17. quam a Fon. ex communi dialecticorum sententia sic describitur: Quæ significat ita rem esse sicut est, nec aliter se res habere posse, ut homo est animal. ex quo sequitur tamen aliquid posterius, quod ait Fon. l. 3. c. 5. enunciationem necessariam ita esse veram ut falsa esse non possit vel ut in Aristotele 9. Met. c. ult. alii dicunt, sempiternæ veritatis. Contingens est quæ significat rem sic se habere, qualiter se habere

Quando quis ducatur ad impossibile.

Secundum notandum.

Enunciatio dividitur 1. in necessariam, 2. Contingentem 3. Impossibilem.

et non habere, sit, ex quo itidem sequi ut possit esse vera et falsa, ut Homo currit, moritur. Impossibilis est quae significat rem aliter se habere quam potest se habere, ut homo est lapis, homo non est lapis, ex quo sequitur ut ita falsa sit ut vera fieri nunquam possit velut sol. ait, ut semper sit falsa, adeoque sempiterna falsitatis. Et quod haec divisio dicitur desumi a materia enunciationis per materiam intelligenda est habitudo quam res quae praedicatur habet ad rem quae subjicitur, quae quidem non est materia Ex qua enunciatio mentalis aut vocalis constant, siquidem illa ex conceptibus haec ex vocibus componitur sed est potius materia Circa quam proxime quidem versatur mentalis eam repraesentans; remotius deinde etiam vocalis et scripta eam ex instituto significantes et sic etiam intelligendum est quod habet Fon. l. 3. sub finem c. 4. Verum cum isthaec habitudo triplex tantum sit, ideo etiam materia enunciationum triplex tantum est nimirum Naturalis seu necessaria: contingens: remota, seu impossibilis. Enunciatio ex materia naturali seu necessaria, a D. Th. opusc. 48. tr. de enunciatione c. 10. dicitur

Haec triplex divisio desumitur a materia enunciationis.

Sed nota.

non ex materia ex qua sed circa quam.

Paulo ante enunciationes necessariae iam ex materia necessaria definiantur

cū illa cuius predicatum vel ptinet ad essentiā
sbti ut. u. g. integra dfio vel eius partes, vel seq
tur principia essentialia pdicati, ut Propri
um. Tales sunt Homo ē al, rationalis sen
sitiuus, risibilis &c. et Homo ō ē al, ō ē sen
sitiuus, nec risibilis. Fon. l. 3. c. 5. addit
etiam accidens inseparabile, sed ctra coēm sen
tentiam et inpbabiliter qa habitudo cuiusq
accidentis ctingentis maior ēē ō pt qua ctin
gens. Enunciatio ex mia con
tingente a Tol. definitur. Quando predi
catum sic inē sbdo ut possit nō inēē vel
sic ō inest ut possit inēē, quo ex toīs sen
tentiā spectant oīa et sola predicata 5.
Predicabilis, cuius qinde dfioem a Por
phyrio traditam congruenter huic doctri
nae explicari oportet. Igr cum definit
accidens ēē id quod adest, et abē sine sbti
corruptione, ea mens neq illi neq ulli ue
terum fuit ut id ctingentis enunciationis
predicatum atq etiam ad essentiam acci
dentis quod ē 5. Universale perceperent
ut sbdo adēē possit praedicatum sine corr
uptione, et postmodum ab eodem vicissim
abesse sine eiusdem corruptione ut qdam

recentiores interpretib: sed illa nomla, sine subiecti
corruptione copulanda tm sunt cum verbo abee
quam si diceres Petrus adest, et mox abibit
sine socio; oportet o. ē ablatiuum sine socio co-
pulari cum verbo adest, sit n. salua veritate
huius locutionis cum multis quidem socijs adee
sed solus sine ullo abire: neq. de natura coniuncti-
onis copulatiue ē, ut quando duo verba in ali-
qua enunciatione connectit, etiam casus eorundē
verborum cum utrisq. nectat, ut praeter super-
ius exemplum etiam haec ostendunt: Petrus
egrotat, et legit litteras sc. scripsit et pulsit
famulum; convalescens ē, qui sit bn dormi-
re et comedere, et ambulare sine sessione etc.
Ita igr dictio .5. praedicabilis et enunci-
ationis contingentis seu ex mia contingente
accipienda ē ut accidens contingens oppo-
natur essentialib. et varijs praedicatis, quae ita
suis adsunt et conveniunt subiectis ut salua eo-
rum essentiā, naturaliter saltem abee nun-
quam possint. at contingens accidens subiecto
suo ita convenit et adē, ut possit etiam ab
eodem abee sine eius corruptione. Abee,
inquā, vel prius quā ipsi conveniat, ut mors
q toto vitae tempore abē, vel etiā post.

q͞ua semel cœpit eidem convenire vel adesse, ut calor a Lapide et aqua etc.

Enunciatio ex materia remota, sive impossibilis est cuius prædicatum sic non inest subiecto, ut nunquam inesse possit: ut Homo est Leo, Homo non est animal. Si quæras, quomodo differant inter se membra utriusque divisionis? Respondeo ex communi sententia; Enunciationem contingentem et enunciationem ex materia contingente semper coincidere, atque inter se reciprocari; ita ut omnis contingens etiam sit ex materia contingente et vicissim omnis quæ habet materiam contingentem etiam sit contingens sed necessaria et impossibiles non ita se habent. Nam ex communi veterum Dialecticorum sententia, solæ enunciationes affirmativæ ex materia necessaria, et præterea etiam negativæ omnes ex materia impossibili sunt necessariæ. et contra solæ affirmativæ ex materia impossibili et negativæ ex materia necessaria sunt impossibiles: quam communem doctrinam Fon. c. 10. s. 5. tunc tantum ait esse veram quando prædicata non sunt minora subiectis, sed vel æqua vel maiora, uno verbo quando sunt directæ prædicationes non autem quando indirectæ sunt, quod licet verum sit, displicet tamen ideo quod communem dialecticorum loquendi modum

quem sequuntur etiam. S. Tho. aliiq Theo
logi circa enunciationes sine causa deserat
et quod enunciationes indirectas quas philo
sophi inutiles ad demonstrationes rerumq scien
tias acquirendas contemnunt, nimis curiosè
tractet atq per eas enunciationum doctri
nam et has divisiones nimis difficiles fa
ciat. Quod deinde idem Fon. addit
enunciationes illas in quibus accidens insepa
rabile praedicatur de subiecto, v. g. nigredo de corvo
esse ex mia naria, ac proinde affirmati
nas necessarias negativas v. impossibiles, co
nam et improbabilem opinionem dicit; omnis
n. naria propositio utilis est et dicit ad demon
strationem vel tanquam eius praemissa vel tanquam
conclusio: sed nullae enunciationes in quibus accidens
contingens praedicatur utiles sunt ad demonstrationem
ut cum Arist. in .l. Post. omnes doceat.
Praeterea cum Arist. l. 3. de Generatio
ne animalium c. 6. ita scribat. Jam n. et
dico nisa est alba, et corvus, et passer, et
nisa: atq Albertus magnus doceat artem
producendi albos corvos consequenter ista
enunciatio corvus est niger naria esse non potest, nec
eius contradictoria impossibilis, corvus

non est niger, ut patet. Ergo opio de acci- 4 Fon-
dente inseparabili incredibilis est.

Enunciationibus igr hactenus ita distinctis, Arles ö ver
tit in dubium qu oës enunciaões naria semper sint
determinate vera, et sub oës impossibiles determi
nate falsa, sequitur in utramque ex earum de stroibus, sed
tantum de contingentibus controversia ē circa quas
sciendum 3tiò ex c. 4. enunciatione ratione Tertium notandū.
temporis, dividi posse in 3 membra, alia
sc. ē de Praeterito, alia de praesente, alia
de Futuro. Qua divisione praemissa, Arles
initio cap. ait, in oibus ppoibus de Praeterito
et Praesente, alteram partem contradictio-
nis determinate veram, et alteram determi
nate falsam ēē. Raoem huius hanc tradit
qa a re ad vocem, et vicissim a voce ad rem
valet subsistendi consequentia reciproca. Ut etiā docuit
in post praed. c. 11. Sed quando in Praeterito
tempore affirmatur aut negatur aliqd fuisse,
aut in Praesente aliqd ēē vel ö esse, res tunc
hbnt aut ö hbnt suam existentiam et consti
tutionem determinatam. Igr etiam enuncia
tiones q de iis fiunt, suam determinatam ac
certam veritatem gr. Ex hoc loco deducitur axioma

Ex eo quod res ē aut ō ē enunciatio vera
aut falsa ē: quod iterū habeh apud Arlem
in 4. Met. c. 7. t. 17. et in 9. Met. c. ult.
ubi ppemodū eadē verba q̄ hic leguntur:
Non. n. ppterea inqt quod nos te puta-
mus vere album ēē tu albus es, sed ppterea
quod tu albus es, nos q. dicimus vere dicimus.
Restat igr controversia de veritate et
falsitate q̄ contingentib. solis enunciationi
bus futuri temporis convenit. Circa quas
Sciendum quāto; eas vel constare
ſbto Universali vel singulari. Quamvis a-
eadem rāo videatur Universaliū q̄ sin
gulariū, Arles tn de singularib. mgit.
Forte ppterea qm prædicata ɔtingentia
ut ex Porp. c. in didicimus prius conveni
unt singularib. Arles, deinde coib. Quare
Arles hanc ɔtroversiam de primario ɔtingē
tia ſbto componere voluit. Circa quā
has 4 opiōes considerat. Prima
ait, in enunciationib. ɔtingentib. de futuro
utramq contradictionis partē verā ē.
v. g. Petrus cras sedebit, Petrus cras ō sedebit.
Secunda ait, neutram ēē veram, sed utrāq

tiqu absurdā merito rejicit. nam qa iuxta fundamen
tum antea positum ego uera affirmare licet inferio
rem ēē et ego falsa rem° ō ēē si utraq pro propo si
turi tem poris uera ē, tunc etiam res simul erit
et nō erit, et similiter si utraq falsa; tunc res
nec erit nec non erit, q sunt manifeste impossibilia
et gtra principiū illud notissimū Impossibile ē idē
simul ēē et non ēē. Tertia opio ē quod altera
pars sit determinate uera et altera determi
nate falsa: quam Arles hoc capto refutat. Quia
ego ea sequi uidetur oia fore necessaria, nil g
tingens, quod tū falsum ē pbat, dupliciter: tū
qa datur in hoibq libera uoluntas, p qua so
lent de futuris actionib. uarias et diuturnas
consultationes suscipere q consultationes inanes
forent, et frustra adhiberentur si oē quod fu
turū ē necessario fieri deberet, uel quod ō ē
futurū ō posset fieri; tum qa in reb. mialib.
datr potentia ad utrumlibet hoc ē ad ēē et ō ēē dic.
Ea cbaõe Arles sentian laude dignā, et ueritati
catholicæ conformem ego naturæ lumine sequtur
ut bene aduertit Tol. n. 10.
Quartā opinionē ipse Arles sequi dicens in enuntiatio
nibq de futuro gtingente, alteram parte gtradicto

ziam tm̄ indeterminate ee̅ ueram, alterā uerō
tantum indeterminate falsam ac proinde regulā
sine conditione quā ipse c. pe. et Fon. c. 6.
tradunt nimirū quod contradictoria nec simul
uera nec simul falsa sint non proinde ac
locum habere in enunciationib. de futuro contin
gentib. ut in caeteris qu in caeteris certum
ac definitū ē utra pars sit uera utra falsa
certum inquam saltem re ipsa quamuis ho
mines illud ignorent at in iis enunciatio
nib. ē incertum non modo quoad hoies q
ignorant utrum futurū sit sed et quoad
rem ipsam quoniam utrumlibet euenire pt. Fun
damentum Arlis colligitur ex fine capitis
in quo haec ipsius opio clare uidetr expssa
qa enunciao seqt naturā rerum sed res contingen
ter futurae prius quam existant uel non existant
ita sese hnt ut disiunctim accepta proinde
possint ee̅ quam non ee̅, et nō ee̅ quam ee̅. Ergo
neq enunciaob. quarum caa sunt determina
tam ueritatē aut falsitatē possūt com=
municare iuxta illud: Qualis caa, talis etiā
ē effectus. Vt circa hanc controuersiam

difficillimam quae ad Theologos potius quam ad Logicos spectat saltem aliquid pro intelligendo textu obiter dicamus. Sciendum ergo, quod Aristoteles hic apud Tol. n. u. bene docet duplicem esse necessitatem. Altera vocatur necessitas simpliciter, et absoluta necessitas. Altera dicitur necessitas secundum quid et conditionata, sive ex hypothesi. Necessitas absoluta est quando aliquid sine omni suppositione non potest sese aliter habere, quomodo significatum huius enunciationis: Homo est animal et huius: Homo non est Lapis dicitur necessarium esse. Necessitas ex hypothesi est quae ex aliqua suppositione oritur in rebus contingentibus quae sine tali conditione potuissent se aliter habere, qualem testem habent res contingentes quae sunt ex quo sumptum axiomatis instar celebratur quod in hoc cap. ait his verbis: Quod est necesse est esse quando est et quod non est necesse est non esse quando non est intellige necessitate secundum quid non absoluta. Hoc axioma alii ita extendunt; Omne quod est, vel, fuit, vel erit, quando est, vel fuit, vel erit, necessario est vel fuit vel erit, quoniam facta tali suppositione existentia non potest non esse, vel fuisse, vel futurum esse

Hac necessitate ista enunciatio Petrus currit
supposito illo tempore quo currit necessario
vera est ex hypothesi cursus in tempore praesente
et ipsa Petro convenientis. Notat autem bene
Toletus non valere consequentiam ab hac necessi
tate ad absolutam ut si quis ita vellet argu
mentari. Petrus quando currit necessario currit
Ergo Petrus necessario et non libere currit est
enim sophisma, a secundum quid, ad simpliciter, iuxta
doctrinam Fon. l. 8. c. ultimo.

Sciendum sexto, quod etiam docet Aristoteles, licet
neutra pars contradictionis in futuris contingen
tibus seorsim et divisive sumpta necessa
rio et determinate vera aut falsa sit, ut
Petrus cras percutiet Paulum aut cras Petrus
non percutiet Paulum attamen si contradictio
sumatur simul et divisim hoc est adaequate quo
ad utrumque membrum tunc tam necessario ve
ra est quam ulla enunciatio necessaria, tam
enim necessarium est Petrum cras moriturum aut
non moriturum, percussurum aut non percussurum
quam necessarium, Petrum cras futurum hominem
vel animal. Ex quibus ita confirmari possit
Aristotelis sententia. Omnis determinata veritas

conveniat aliqua necessitate rerum vel absoluta
vel conditionata sed enunciationes contingentes futuri tem
poris divisive sumpta neutram habent, non absolutam
quia solis necessarijs et impossibilib. convenit, neque con
ditionatam quia illa solis contingentib. praesentis et praeteriti
temporis videtur convenire.
Sciendum 7mo ex Aristotelis categorijs, cap. de substantia, ex
andem numero enunciationem vocalem ac scriptam, vti
et entitative sumptam sine intrinseca sui mutatione
posse ex vera fieri falsam, et ex falsa veram v. g.
v.g. si quis scribat aut proferat hanc enunciationem
Socrates sedet, interea temporis quo Socrates sur
geret et sederet, utique talis vocalis enunciatio et
vera et falsa foret. Signate dico vocalem, quia
existimo unam numero mentalem enunciationem na
turaliter non posse mutari ex vera in falsam,
quia sicut una numero visione aut intellectione non
possumus nigrum et album percipere, ita uno numero men
tali enunciatione non videmur posse verum et falsum obie
ctum percipere; forte propterea quod mentalis enunciatio na
turaliter vocalis autem et scripta tantum ex instituto sua
significata significent.
Sciendum 8vo enunciationem determinate veram duob. modis
intelligi posse nam primo enunciatio determinate vera
dici potest tum ex parte significationis quia nimirum ita conformiter

Ss.

rei significatæ in tempore p copulã ut cōcludat eam falsitatē ꝗ eodem tempore; e contrario enunciatio determinatè falsa ex parte significaōis ē quæ solam falsitatem absq veritate adiuncta eamq certam ac definitam hēt eo saltē tempore quo ꝓfertur. Secundo enunciatio determinatè vera dici pōt ex parte rei significatæ nimirum ꝗ eo tempore quo ꝓfertur ab enunciante ō pōt eē falsa, ut Homo ē animal, homo ō ē Lapis, Lutherus fuit Apostata: e contrario enunciatio determinatè falsa ex parte rei significatæ dici tr illa ꝗ ita falsa ē tunc cū ꝓfertur ut naturaliter saltē ō possit eē vera, ut Homo ō ē ētt, Homo ē Lapis, Lutherus non fuit nequam. Similiter enunciatio indeterminatè vera aut falsa ē ꝗ nec ad veritatem nec ad falsitatē raōe rei significatæ ē determinata sed eodē tempore quo profertur pōt eē vera et pōt eē falsa quamuis re ipsa tm vera, vel tantum falsa sit. His ꝑmissis obiter ꝗ hoc loco sed in coi sītia quam Conimb. a. 4. verissimā hodieq receptissimā vocant Respondeo primo etiam enunciationes de futuro contingente habere determinatā veritatē aut falsitatē ex parte significaōis, quam

responsionem fusius Theologi probant ex variis Scriptura locis, nos breviter hanc philosophicam raõem dam⁹: quia ois illa enunciatio de futuro ē determinate vera raõe significaois quam hēt quod vel affirmat aliqd futurū quod futurū vel negat futurum quod futurū n̄ ē, quomodocunque tandē futurū vel non futurū sit, dummodo re ipsa fiat aut nō fiat; et similiter ois enunciatio de futuro ē determinate falsa q̄ negat aliqd reipsa futurū ēē quod erit futuru aut affirmat futurū quod non erit; sed ois enunciatio de futuro aliqd horum facit, ut v. g. hac, Petrus cras hora octava non erit in schola etc. Ergo non minus ē determinate vera aut falsa quam enunciationes de pterito aut de praesenti, v. g. Petrus heri fuit aut non fuit in schola; Petrus iam ē vel non est in schola; sed negant consequentiam et maiorem, eo quod id quod futurum est possit non esse futurum et quod n̄ futurum est possit ēē futurum; sed male quia enunciatio quam nunc formo, non significat aliqd posse ēē, sed aliqd re ipsa futurū aut nō futurum, inter quae est magna differentia, nam licet res contingenter futura usque ad instans illud in quo existet possit ēē et non ēē; attamē in illo instanti quod nos enunciatione futuri temporis significamus determinate erit vel nōn erit ex hypothesi existentia. Qua

ē primaria cāa quare enunciationes ꝯtingentes de
futuro possint eē determinate veræ. Ex qua bn
intellta solui possunt oēs obiectiones dummodo ꝯtrā
tetur enunciationes de futuro ꝯtingente ō ꝯsigni-
care tempg illud indifferentiæ et ꝯtingentiæ quod
antecedit earū ꝯexistentiam sed ipsū instans in
quo cāa libera et indifferens sese ad alterā p-
tem determinat, ut fusig docent Theologi.
neq hinc tantū officit argtm Arlis quod etiam ō-
pinionē evertere conabatur qa res ꝯtingentes pp-
terea tales sunt ac dicuntur qa in eodē instante in
quo determinata sunt potuissent nō eē, et in q ō
sunt potuissent eē si cāa libera ~~non~~ ita voluisset
quamvis supposita determinatione q eadē cāa in
illo instante se sponte ac libere ad alterā tm
partem (: nam ad utramq simul nō pt :) determi-
navit non possint se aliter habere quā habeat
atq consequenter ut bene docet Arles, tunc habeat ne-
cessitatem ꝯditionatam a qz. nihilominus multū discre-
pant res necessariæ aut impossibiles q absolutā necessi-
tatē habent, qa non ideo tm sunt vel nō sunt qa
earum cāa eas sic fecerunt sed etiā qa ō potu-
erunt eas aliter facere quam fecerunt vel nō fa-
cere quam non fecerunt etc. Ex quo iam etiā

patet responsio ad confirmationem in. 6. Dicendo quod Arlis fa-
cta habent. n. etiam futura contingentia pro futuro tem-
pore aliquam necessitatē conditionatā q̄ ē fundamentū de-
terminatæ veritatis et falsitatis in significando.

Respondeo 2do, enunciationes contingentes de futuro ratiōe obiecti
sive rerū significatarū tantū ēē indeterminate ve-
ras aut falsas. Probatur; Quia ōis illa enunciatio hoc sensu
ē tantum indeterminate vera q̄ nō ē astricta et quasi
alligata ad veritatem ita ut eam nō possit amittere et
in falsitatem mutare et similiter ōis illa ē tantū indeter-
minate falsa q̄ non ē necessitata et ad solam falsitatem ita
ita alligata ut nō possit veritatem assumendo mutari
in veram, sed nulla enunciatio vera de futuro contingente
ita ad suam veritatem necessitata et astricta ē quin eam
amittere possit et nulla falsa ē ita alligata suæ falsitati
quin talis falsitas possit ab ea separari; possit nūquam usq ad
instans existentiæ seu determinationis; Ergo ōis enunciatio fu-
turi contingentis ē tantum indeterminate vera aut falsa. Ma-
ior ex dfinitione et acceptione determinatæ veritatis aut
falsitatis in dēt ēē evidens: Minor a. nō minus evidenter
probat; Quia quamdiu mutari pt res significata ex vera in
falsam vel contra ex falsa in verā tamdiu etiam mutari
pt enunciationum veritas q̄ a veritate rerum causat
teste Arle hic et in post prad. c. 5. n. cui ōes consentiunt
et similiter etiam opposita falsitas sed contingentes et futuræ res
ōes q̄ per enunciationes repræsentant et significant usq ad

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg
MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST

instans consignificatum possunt mutari in utram parte casu contingenti libuerit; Ergo nulla enunciatio enuncians contingenter futuru alligata et necessitata e ad alteru parte alias sane n foret contingens. Confirmatur, quia licet hodie veram hanc enunciationem etiam ex divina revelatione aut spiritu prophetia facia dicendo: Petrus cras sedebit, nilominus quia mea enunciatione non tollo Petro libertatem sua et potestatem no sedendi. Ideo sicut Petrus ad crastinu usque sessionis instans poterit non sedere ita mea enunciatio eo usque poterit ex vera in falsa mutari quamvis reipsa non sit in falsam mutanda.

Ex quo iam patet etiam cur enunciationes contingentes de praeterito et praesente ut recte Aristoteles docet sint determinata vera aut falsa et mutari amplius no possint, nimirum quia earu obiecta seu res significata iam tunc habent sua necessitate saltem ex hypothesi consistentia. Cum igitur haec enunciatio v. g. Lutherus fuit apostata significet rem quae facta fuit, et cum id quod factum e infectu fieri nequeat sicut id quod futuru e, usque dum fiat potest non fieri. Ideo consequenter nec enuncians affirmativa ex vera in falsam mutari potest etc. Similiter si dicam Petrus nunc iam in huius temporis momento scribit scriptio ita determinata pro hoc instante e ut quamvis liber

re vel contingenter sit siquidem potuisset non esse si Petrus ita voluisset, nihilominus tamen iam determinata est, factaque ista existentiae suppositione non potest non esse: ideo etiam haec enuntiatio mentalis vel vocalis affirmativa aliorum contingens; Petrus iam scribit, non potest ex vera in falsam mutari. Dices si Petrus cesset scribere mutabitur eadem numero enuntiatio saltem vocalis in falsam: Respondeo non respectu eiusdem significati sed diversi omnino quia postea non amplius refertur ad scriptionem quae praesens fuit, sed ad cessationem subsecutam, cui successive etiam coexistit et ad quam ex instituto significandam falso tamen referri potest.

Huius distinctionis ac duplicis acceptionis, determinatae et indeterminatae veritatis, et falsitatis occasionem praebuit tum Aristoteles cuius argumenta plurimo probant quam enuntiationibus contingentibus futuri temporis veritatem aut falsitatem ita convenire ut possit eisdem non convenire propter res significatas quae usque ad instans quo re ipsa futurae aut non futurae sunt, tum esse, tum non esse possunt: tum quia hoc modo conciliari possunt inter sese valde discrepantes doctorum virorum opiniones: nam qui negant ex futuris contingentibus alteram partem determinate veram esse et alteram falsam, inepta eam responsione possunt illi

et q affirmant juxta primam; tum denique discrimen quod eodem Aristotele docente manifeste inter enunciationes contingenter futuras et inter caeteras invenimus nam aliarum veritas et falsitas ita necessaria est, ut mutari non possit, quemadmodum exempla supra posita conuincunt; Atque contingentium de futuro veritas naturaliter mutari potest, eo ipso quod res contingentes ex veris in falsas, et similiter falsae in veras mutari possint v. g. usque ad instans quo Petrus incipiet actu sedere potest non sedere; ergo et huius enunciationis veritas mutari potest si dicas Petrus sedebit, praesertim cum haec enunciatio licet divinitus revelata fuisset in sensu diviso ut loquuntur Theologi hoc est abstrahendo ab hypothesi futurae sessionis necessaria non sit, quemadmodum ista; Petrus erit homo, vel risibilis.

Ex dictis concludo enunciationes necessarias a veris contingentibus cuiuscunque temporis sint per hoc distingui oportere quod illae habeant absolutam necessitatem et consequenter veritatem absolute necessariam; Sed contingentes cuiuscunque temporis sint non habent nisi conditionatam, ex hypothesi existentia sua provenientem. Similiter etiam Impossibiles habent absolutam quandam suae impossibilitatis necessitatem

adeoq falsitatem absolutè necessariam; sed falsae contin
gentes invicem temporis tantum conditionatam ex quadam
suppositione existentiae seu potius non existentiae.
Praeterea enunciationes contingentes temporis praeteriti et
praesentis habent quidem tantum conditionatam necessitatem
sed eam iam in actu redo determinatam, et indepen
dentē a futuro ac proinde immutabilem mio eam quasi
absolutam siquidem earum conditio iam absolutè po
sita fuit sed quae futuri temporis sunt quoad
suam necessitatem conditionatam quia tunc pendent
adhuc a conditione futura et adhuc subsunt arbitri
o et indifferentiae causarum contingentium quia ta
lem necessitatem minus acceptam et in sensu
diviso ut loquuntur mutare possunt quam non in sensu
composito, adeoque ex ipsa eam mutaturae sint
Compendio igitur ad potissimam huius capitis quae
stionem breviter responderi ex dictis poterit
contingentes enunciationes futuri temporis prae
sentim singulares significare quidem determina
tam veritatem aut falsitatem sed inconstantem et
mutabilem vel uno verbo clarius forte dici pote
rit contingentes enunciationes futuri temporis esse
determinate veras aut falsas in significando, sed non
in essendo cum earum veritas et falsitas certa quod

dem sit sed quoad existentiam et veritatē nisi et adhuc mutabilis qualis non ē veritas et falsitas aliarum enunciationum. Dixi praesertim singulares quia licet etiam Universales iuxta primam responsionē eodem modo quo singulares determinate verae aut falsae ēē possint attn̄ iuxta eādam ordinarie oēs determinatē falsae sunt, ut oīs homo erit albus, vel nullus homo erit albus ut etiam bene docet Aristoteles. Hic quoad rem nobiscum sentit praeter Toletū Franciscus Albertinus quarto principio philosophico dubio primo, in eandem sntiam citat etiam Capolū et Richardum quorum authores merito etiam docent Aristotelem circa futura contingentia recte philosophatum ēē.

IN SECUNDUM LIBRUM. ΠΕΡΙ ἙΡΜΕΝΕΙΑΣ.

Adhuc egit Aristoteles de enunciationibus simplicibus earumque varias divisiones et proprietates explicavit quibus in hoc libro plures addit. Dividi a Ton. etiam docente 1. 3. c. 3. simplex enunciatio solet in absolutam